Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 20 ИЮНЬ, 1985 ШУ. ◆ № 74 (7109). ◆ Мах 3 кеп.

Республика юртта боахаме хIанз цхьан ханна сихха де дезаш дукха балхаш да: свеклашта, хьажкIашта, бьцадаарашта оасар дар, общественни а наьха шоай доалахьа долча а хьайбашта доакъараш Iалашдар, кхыдараш. ХIанз боккхача лоархIаме да къахьегам дика вIаштIехьбаккхар, шерра социалистически яхь лоаттаяр. Из дика кхетаду Грозненски района «Атагинский» совхоза юрта боахама говзанчаша.

Республике вовзаш ва цу совхоза хьажкIаш кхееш вола Социалистически Къахьегама Турпал Гайтамиров Ширвани.

Укх шера планал совгIа гектара тIара 10—15 центнер фуалъльха хьажкIаш чуэца декхар тIайийца къахьег цо кулгалдеча коллективо. Хьинаре къахьегаш ва укхаза цун воI Гилани а. Цу къонача коммуниста доакъараш Iалашдеча 20—25 процент тIеххоачашъю дийнахьара балха норма.

Х. МУКАЕВ.

СУРТА ТIА: Г. Гайтамиров.

Автора сурт.

Яхъа дневник

КПСС XXVII съезда сийна доккхий декхараш тIайийцад «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Уж толаме кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаьча цар бизза пайда ийбу шоай дерригача кхоачамех. Капитальни ремонт еш, кислотни обработкаш еш къаьнача фонда скважинашкара доахаш дола мехкдаьтта денгара-денга дукхагIа хулийт цар. Ер шу доладелча денз цар планал совгIа даьккхад цхьа эзар тонн гаргга «Iаьржа дошув». Заданел совгIа маьхала яьккхай 210 эзар сом гаргга мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лаьрхIачул ах процент лакхъяьй.

Доаккхаш дола «Iаьржа дошув» тIа-тIа дукхагIа хулийташ хьайоагIарех я Б. Ахриев, Я. Белхароев В. Мамцов керте латтача цехий коллективаш.

* * *

Керда сезон дика кийчо а яь дIайолаяьй Грозненски консервни заводо. ХIанз мошача горошка консерваш е йолаяьй укхаза. Из продукци кийчъеча къаьстта дика болх беш я Ужахов Беслана кулгалдеча консервни цеха коллектив. Цо арахийцай мошача горошка 919 эзар условни банка. Кастта черешни, боалаш, комараш чакх а йоахаш ший болх дIаболабергба сомий цеха коллективо а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДОАКЪАР КИЙЧДАРА МЕСЯЧНИК

850 ТОНН ЙОЛ ЯЬККХАЙ

Доакъар Iалашдергдола къаьстта йола бригада вIашагIтехачул тIехьагIа доакъара сагото е езаш хинабац Шелковски района «Сарысуйский» совхоза хьайбаш леладераш. ДIадаха Iа дIа а доладир, чахх а даьккхар пар шортта кхоачамхиллал гIожен мошен доакъар долаш. Люцерна ги паччахьалкхенна дIадаларах хьанийца кхоачамболаш концентраташ а хилар.

— ШозлагIа люцерна хьекха 200 гектара тIара 300 центнер ги данкха лерхI оаха,—йоах совхоза директора Шовов Тимура. — Цох тхона лургьа 3 эзар центнер комбикормаш. Цул совгIа, люцерна ги хьадаьккхачул тIехьагIа цун буц а хургьа 3—4 эзар центнер. Из буц хIама ца эшшаш йол санна дика я. Из дика юъ доахана.

— Доакъараш кийчдара месячник йолча хана 2 эзар центнер люцерна йол кийчъе езаш да тхо, — дувц подрядни бригада бригадира Юлаев Уразале. — Оаха из задани шозза кхоачашъе соцадир. Из дара мел эшар долаш а да.

Цу бригадо хьалхеяю 250 гектара тIа люцерна, хан-ханнахьа минеральни удобренеш ехкаш, хий дуллаш, лазарахи са доаллача зенерча хIамаехи лораяра ядохимикаташ тохаш Iунал даьд люцернана.

Бригада дика Iалашъяьй из хьалкхеяра, цун йол кийчъяра, сенаж йоллара эшача техникаца. Укхаза белгалдаккха деза сенаж йоллилга планагIа ца хилар.

Бригаде болх бераш йоккха опыт йола механизатораш ба. Къахьегама бригадни подрядагIа йола форма я хозрасчет а юкъейоалаяр бахьан долаш кхы а чIоагIагIа кхотаелар бригада коллектив, айделар механизаторий хьинар, чIоагIийр дисциплина.

Тешаме болх беш я бригада техника, хIана аьлча ханнахьа дика тоаяьндаь.

Дас санна доал деш хьожаш хьалкхейир цар люцерна. Цудухьа дика тоаенна я буц. Из бахьан долаш соахкарчул дукхагIа люцерна йол кийчъе таро хиннай механизаторий. Иштта хила а доагIа, хIана аьлча хьайбаш деб. дукхагIа хул. Цул совгIа бахача наьха шоай доалахьа долча доахана, жена доакъар дала деза.

Буц лакха а листа а хилаpo гIадвуг. Бакъда, каст-каста делхача догIаша ханнахьа из чуэцара дукхьале ю. Из бахьан долаш планагIа йоацаш а сенаж еллай. 450 тонн кийчъяьй из. Сенаж йолл мукх увш йийнача гороха баьцах. — 25 гектара тIа яр из буц. 400 тонн хилар цох елла сенаж.

Бакъда, керттера тернам тIабохийт йол кийчъяра. 250 гектара тIара люцерна хьекхар механизатораша Чанкаев Муратеи Алимгиреев Эльгайтареи. Из хьекхар цар «Нива» яхача комбайнаца «ЖРБ-42» яха жаткаш тIехьа а тайса.

ЦIовнаш дир бийсана «Кун» яхача агрегатаца трактористаша Новиков Юреи Махмудов Арцлевеи. Иштта йолча агрегатаца йол машинаш тIа йотташ хилар коммунист Агаспаров Янгайтари Межидов Хьусейни.

Iхай тIара йол МТФ дIаувзаш бар комсомольцаш А. Дацаеви А. Магомедэяеви. АргIаш деш вар из гIулакх дика довзаш вола Арсланов Насыр, шийца Ярыкбаева Курасхани Картыкаева Кадырбики а болаш. Царна новкъостал дора стогометаша Бантемиров Баудеи Абибов Сайпулаcи.

Люцерна цкъара хьекха яьннай. Юккъера лаьрхIача 35 центнер йол яьннай гектара тIара.

— Дика йол я оаха Iалашъяьр, — доккхал а деш йоах Шовов Тимура.

Цунна дика довз доакъар хиларга хьежжа мара хьайбай продукци а хургйоацилга. ХIаьта кийчъяьча ерригача аьлах 80 процент хьалхарча классагIа я, 20 процент — шоллагIча классагIа.

Тахан кийчъяь я 8500 центнер дика йол. ХIаьта кхы а кхозза хьакха люцерна а кхыйола баьцаш а я.

Соахка кийчъяь еррига а йол хIанз хьалхара хьекхача баьца йолчул кIеззига дукхагIа мара яцар. ХIаьта месячника заданегIа йолчул диазза совгIа дукхагIа хIанзле а йол яьккхай. Цул совгIа 8500 тонн сенаж а еллай.

М. ПОЛОНКОЕВ.

1985 ШЕРА 18 ИЮНЕ КХАЧЧАЛЦА РЕСПУБЛИКА БОАХАМАШКА ДОАКЪАРАШ КИЙЧДАРАХ ЙОЛА

СВОДКА

(эзараш тоннаш)

Районаш	Йол: План	Йол: Кийчъяьй	Сенаж: План	Сенаж: Кийчъяьй	Силос: План	Силос: Кийчъяьй	Баьца хьоар: План	Баьца хьоар: Даьккхай
Ачхой-Мартановски	3,2	0,323	4,0	2,194	31,0	2,320	1,0	0,098
Ведевски	11,0	0,450	0,7	—	15,0	3,871	0,1	0,022
Грозненски	24,1	3,452	20,1	4,280	118,6	5,836	5,7	0,490
Гудермесски	7,3	2,723	3,0	5,845	29,9	2,047	0,7	0,060
Малгобекски	7,3	1,776	1,4	1,770	28,8	2,600	0,7	0,095
Надтеречни	16,2	5,736	4,6	7,042	55,4	7,290	2,5	0,200
Назрановски	7,3	0,191	7,0	2,850	56,6	5,953	1,8	0,025
Наурски	33,8	10,795	3,8	3,779	75,1	2,095	3,7	0,612
Ножай-Юртовски	12,1	0,554	3,9	0,952	10,0	0,055	0,2	—
Советски	10,7	0,060	1,4	0,150	12,7	—	0,1	0,002
Сунженски	12,0	0,846	13,3	9,840	115,0	0,625	2,5	0,409
Урус-Мартановски	4,0	1,150	6,0	2,900	40,2	0,210	1,3	0,315
Шалински	7,3	3,020	3,3	—	50,0	2,200	1,5	0,165
Шелковски	40,2	13,055	5,2	4,358	81,0	13,467	13,0	1,898
Республике гIолла	201,6	44,439	79,0	46,160	731,8	48,569	35,1	4,526

Сенаж дика Iалашйой а...

— Ши шу хьалха доакъар ца тоъаш, из кхычахьара эца гIерташ хулар тхо, — йоах «Самашкинский» совхоза керттерча агронома Назыров Салавде. Цхьабакъда, соахка дика оарцагIдовлар бахьан долаш, кийчдаь доакъар хьайбаш кхэбара тхоашта а теъар, «Бамутский», «Орджоникидзевский» совхозашка дохка а хилар. Соахкарчул дукхагIа доакъар Iалашде план оттаяьй укх шера. Хьалха цхьаккха а пайда ца эцаш йовш хиннача шекара свеклай лордех 1500 тонн силос йолла дага а да тхо.

Доакъар Iалашдара лаьрхIа механизированни отряд вIашагIъеллай боахаме. Ткъаьи виъ саг ва отряде. Коллективни подрядагIа бу болх. Месячник хургйолча юкъа 650 тонн сенаж, 300 тонн йол кийчъе, иззал баьца витаминни хьоар даккха декхарийла я отряд. Доакъар Iалашдара планаш кхоачашъяра таронаш а во яц боахама.

Дуккхача шерашка хьахула 552 гектар баьцаш, доакъара дIайийна кхы тайпа культураш, эри буц тIаювла цонаш, цул совгIа соахка гурахьа кхо бIаь гектара тIа дIайийна рапс а я.

ХIаьта мишта пайда эц совхозе цу таронех?

ХIанзле рапсах 1645 тонн башха-дика силос, месячника заданел дукхагIа 50 тонн йолаш, 700 тонн сенаж кийчъяьй.

Дика къахьегарца белгалбаьлар укхаза Абубакаров Ваха, Цалданов Сайд-Iали, Хабуев, Iабдул-Межид, Матукаев Сулейман, Хангериев Султан, Дадаев Мувса санна бола механизатораш.

Цунца цхьана, геттара во лел совхозе йол кийчъяра, баьца витаминни хьоар даккхара балхаш. Июнь бетта дIададахача 15 дийнахьа даьккха хьоар 60 тонн гаргга мара дац. Фуд бахьан?

Хьоар доаккхаш йола АВМ-0,65 яха цхьа агрегат мара яц болх беш. ШоллагIъяр сеца латт, подрядни организаце цунна электроэнерги хьатIа ца йоалаяр бахьан долаш.

— Из мара бахьан доацаш болх ца беш из латта шоллагIа шу да, — йоах С. Назырова. — Доакъар кийчде деза ха хьатIакхачалехьа из гIалат дIадоаккхаргда яхаш бар шу долалуш подрядчикаш — «Госкомсельхозтехника» кулгалхой. Цхьабакъда, даь хIама дац хIанз а. ШоллагIйола АВМ болх бе ца йолайолийте баьца хьоар даккхара план кхоачашъюлургьяц.

ХIанз а цхьа грамм йол Iалашъяьяц совхозе. Цун бахьанех дувцаш Назырова аьлар:

— ТIеххьарча хана каст-каста догIаш делх тха районе. Цудухьа хьекхачул тIехьагIа йокъаеш буц шинкхаь дийнахьа кхай тIа уллае кхераме я. Цу гIулакхах кхераш, хьекхачул тIехьагIа кхай тIа ди а доаккхийташ сенажа чуеллар оаха духхьашха доакъара хьекха люцерна. Цхьабакъда, шозлагIа хьекхача ерригача баьцах йол кийчъергья.

Цо яхача бесса ца хила а тарлу. Хаоттама аьттув хиларга а ца хьежаш, дикагIа дeцнй кхыча районий толашагIа долча боахамашка санна, сенажа йокъаечча тайшара кхай тIа ди а доаккхийташ тIаккха лаьрххIа яьча каркасаш тIа а юллаш вентиляторий новкъосталца кхы тIа а йокъаеш баьцах йол кийчйинча? Иштта шийга хаттар дича, бакъахьа-м хургдар, цхьабакъда хьаянь е каркасаш а е вентилятораш а яц тха, аьлар керттерча агронома.

Иштта сатийна багIе тамаш я совхозе кхоачам хиллал доакъар Iалашдой.

М. ХАМАТХАНОВ.

КПСС ЦК хинна вIашагIкхетар

18 июне массови информаце средствай кулгалхошца вIашагIкхетар хилар КПСС Центральни Комитете. Iилма-технически прогресс сихъяра дешай хьакъехьа КПСС ЦК хиннача совещане оттадаьрашкара хьадоагIа декхараш дийцар укхаза.

ВIашагIкхетара доакъошхошта хьалхашка къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Теркам тIаззаб общественни производствана интенсификаци яра, боахам лелабеча хьалха латта опыт йоаржаяра тIаберзабаь партийни организацеша, къахьегама коллективаша, Советаша, боахама органаша, Iилман учреждениеша дуккхача оагIонех беш бола болх кIоаргеи массе а ханеи прессе бувца безаш хилара. Дийцар дар предприятешти объединенешти технически реконструкци яра, даймехка машинаш еча модернизаци яра, Iилманнен техниканен карагIдаьнараш юкъедоаладара, Iилман тохкамаш дара база чIоагIъяра проблемаши материальни а къахьегама а кхоачамий кхомбара, порядок, дисциплина, организованность чIоагIъяра тIехьара къовсами массови информаце средстваша хьинаре, массе а хана хьагойтарах. Белгалдаьккхад, вахаро дIадехараш-ка, Iилман - технически прогресса ларда тIа мохк социально - экономически дегIаахар сихдара парте белгалбаьча наькъага хьежжа общественни сакхетам психологически эргабоаккхача кепайоазув, телевидени, радио боккха лоархIам болаш хилар. ЧIоагIде деза халкъа боахам эргабоаккхача хьалха латта опыт хьагойтилга, кхоачамбоацарех йола критика хила еза гуччахь, духхьала, конструктивно.

Массови информаце средствай декхар да, 1985 шера а ерригача пятилетка а план толаме кхоачашъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме партеней халкъан новкъостал дар.

ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш бар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь Н. И. Рыжкови КПСС ЦК секретарь М. В. Зимянини.

(ТАСС).

ЭШАР ДУКХАЛ А ЙОАЦАШ ДИКАЛ Я

ЛЕКЦИОННИ ПРОПАГАНДА ЭРГАЯЬККХА ХУВЦАРА ХЕТАЯЬЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ СЕМИНАРЕРА

Парте обкома бюрос февраль бетта тIайийцача соцам тIа лекционни пропаганда вIаштIехьйоаккхилга эргадаьккха хувцача парте Заводскойи Гудермесски районаша Iоаяь цхьайола опыт белгал а йоаккхаш, республика партийни организацешта хьалхашка декхар оттадир КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленума дIадехарашка хьежжа 1986 шу чакхдоалаш идеологически балха цу лоархIамеча даькъа система тоаяь кийчъе аьнна. Цу хьакъехьа моттигашка Iоаьча опыта, де дезарашта хетаяь яр самардийнахьа Грозне хинна республикански семинар а. Цига вIашагIкхийттабар идеологически дешашта бола парте горкомийи райкомийи секретараш. Семинар хьайийллар парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара З. А. Яндиевас. Цо белгалдаьхар лекционни пропагандана партийни кулгалделга тоаде, цун дикал, действенность лакхъе езаш хилар а хьалхашка латта декхараш а.

«Заводской района партийни организацеша КПСС ЦК июньски (1983 ш.) апрельски (1985 ш.) Пленумаша дIадехарашка хьежжа лекционни пропаганда эргаяьккха хувцаш, цун эффективность лакхъеш беча балхах» лаьца доклад йир парте райкома хьалхарча секретара Д. К. Тарасова.

Районе чакхдаьккхад предприятешта паспортизаци елга, лекционни пропаганда яра цаI йола график къоастаелга, лектораштa аттестаци елга. ХIанз лекторех 60 процент бараш коммунисташ хулга, берригаш хIана бац аьннараш вузаш чакхъяьха, кхаь даькъах шиъ 5 шера а совгIа а из болх баь нах хулга Iалашдаьд. Цу балха даькъера парторганизацейи «Знание» общества юххьанцарча организацейи декхараш къоастадаьд. Хьалхарчар цу гIулакха кулгалду, боагIа лостам лу, шоллагIчар лекцей теоретически методически боарам лакхбара де эшар ду. ХIанз районе керттера терко тIаерзаяьй из болх къахьегама коллективашка хаьдда оттабелга вIаштIехьдаккхара, цунна партийни кулгалделга тоадара. Пайдане опыт Iоаьраш белгалбоахаш цIи яьккхар СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводa, ГрозНИИ коллективай. Бакъда, йоах докладчика, хIанзалца даьр юххьанца баьккха гIа мара бац, лекционни пропаганда еча хоадамбола система хьаяра кхы а чIоагIа къахьега дезаргда.

Цу балха тIадерзадаь шоаш чакхдоахача гIулакхех дийцар семинаре кхыча районий вакалаша а. Масала, парте Назрановски райкома секретара Л. Б. Амерхановас кагирхошта интернациональни, патриотически, атеистически кхетам балара шоай районе лекционни пропагандах мишта пайда ийбу. Гудермесски мединструментий завода партбюро секретара М. С. Акимчука — планаши социалистически декхараши кхоачашдара, къахьегамхой КПСС XXVII съезда баха ма боагIара накъабахар духьа оарцагIбахара идеологически Iалашо яра шоаш дечох.

ТIаккха практически занятеш йир гулбеннаращца. Уж хилар парте Заводской райкомерча лекционни пропаганда вIаштIехьъяккхаран методиканеи йолча кабинетага хьожаш. Укхаза КПСС райкома секретара А. А. Геттас, «Знание» общества Заводской районни организаце секретара Э. Т. Гусева из болх хаьдда оттабара кийчъяь диаграммаш, таблицаш гойтар, даьча дуккхача хаттарашта жоп делар.

Цул тIехьагIа семинара доакъошхой баха хилар СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзаводе. Цига духтIабаьлар уж лекционни пропаганда эргаяьккха тоаеш партокомо деш долчоа, политически пропаганда вIаштIехьъяккхарен методикан кабинета, экономически знаней халкъа университета, лекционни пропаганда яра организаторий балха, хьаьший а фусамдай а вIаши дагабаьлар къахьегама коллективе беш бола идеологически болх тоабара наькъаш къоастадеш.

ТIеххьара практически занятi Грозненски Iилма-тохкама мехкдаьтта институте хилар. ГрозНИИ парткома секретара Г. П. Радченкос шоай лектораша Iоаль балха опыт дIайовзийтар. Хьаьшаша дакъа лаьцар «Кругозор» яхача дискуссионни клуба заседане.

Бухсоццаш парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара З. А. Яндиевас семинара балха итог йир. Лекционни балха дикал, цун действенность дIахо айяра шоашта Заводской районе дайнар, дайзар тIагIертта шоай хIара деннарча гIулакхашта юкъедахьа дезилга, теори практикаца айхха ювзилга Iалаш а деш, къахьегамхой карарча шера а ерригача пятилетка а планаши декхараши шеко йоацаш кхоачашдаьдахара а парте XXVII съезда баха ма боагIара накъабахара а оарцагIбахар духьа беррига идеологически болх тIаберзабелга цIаькха а хьалхадаьккхар цо гулбеннараштa.

ВЛКСМ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан парте обкома политически сердалов ЦIагIа хилар ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома кхоалагIа пленум. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенешка хьежжа дIахойодача хана кагирхошта интернациональни героико-патриотически кхетам балара гIулакх тоадеш республика комсомольски организацена хьалхашка латта декхараш» яха доклад йир комсомола обкома хьалхарча секретара Л. Касаева. Цо белгалдаьхар кагирхошта интернациональни героико-патриотически кхетам луча республика комсомольски организаце балха карагIдаьнараш, нийслу кхоачамбоацараш.

Цул тIехьагIа къамаьлаш даьча комсомола Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара М. Даудова, Гудермесски локомотивни депо слесара С. Муравьева, Наурски района Калинина цIерагIча винсовхоза комсомольски организаце секретара, болхлочо И. Петровас, ДОСААФ-а обкома председатела В. Лунькова, комсомола ветерана, ГНИ доцента В. Филькина, кхычар белгалдаьккхар вай республикерча кагирхошта кхетам луш де дезар.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар къамаьл а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара В. К. Фотеева.

Оарц дала!

ТIехдувлаш дIаух хий

Дукха ха я укх боахама лаьтташ хига хьежа. Цхьабакъда, бIаргагуш яц ялаташ дIадийнача кхашка урагIа уха хин кIажараш, болх беш яц тIоадал хьатела лаьттан кIал гIолла йилла система а. Укх шера хи тIадам ца тохаш дисад Сунженски района Кирова цIерагIча колхозо 844 гектара тIа дIадийна ялаташ, баьцадаараш, сомий бешамаш. Во хьал долаш да укхазара чкъаьрий чудола Iамаш а. Хий кIезигдаларах соахка ахаш дайнад царех, хIанз а довра кхерам болаш да. Хин боарам метрага кхоачаш лохбеннаб.

Цу колхоза боахам хинна Iац цу тайпара хьал долаш. Хий доацаш дисад Алханчуртски канала Карабулакски распределителгара хий хьакхачарга хьежаш дола XIX партсъезда цIерагIча колхоза, «Назрановский» совхоза кхаш а.

ХIаьта хий, тоIIадаь турбашка чу а делла, кIоаргга лаьттан кIал а даьккха, хьогденна дадача кхашта гIадж кхоссал мара гаьна доацаш тIехдаьнна дода.

Вай ювца лаьттан кIал йилла хий дехкаш йола система хьайийллай 1977 шера. Бакъда, хьайийллача гIоне цхьан дийнахьа лерттIа болх баьбац цо, «ЧИВС» объединене чуйоагIача ПМК-7 из система хьалъяьй дукха гIалаташ а долаш. Брак йолаш хиннай хий декъаш йола сооруженеш, тайп-тайпара диаметр йола турбаш вIашагIкхийттай, магистральни хинпроводах хьакъаьста боахамашка хьачуйоагIа хий дехкаш йола системаш болх бергболаш хьалъяьяц. Карабулакски распределителе шозлагIа хьалъяь хий хьайийду гIишлош а хьалха хиннарел дикагIа хиланзар. Iалашдац цо эшача боарамагIа канала чура хий хьаэцилга, колд, хотта хьаIай дIаюкъ из, цунга хьожаш, из цIенъеш саг вац.

Дукха дийцад из система тоае еза яхаш, дукха комиссеш ихай. Цхьабакъда, хоадам боллаш хьадаь хIама а бехктокхаме эза саг а вац. КоравоагIаш вац бехке вар, е нийсагIа аьлча цу деша духтIавоалаш а саг вац. ПМК-7 кулгалхоша йоах, гIишло хьалъяь а яьнна, оаха эксплуатаце дIаеннай. Тха гIулакх дац гIишло хьалъеча хана яь брак тоае, тхо бехке дац, яхаш бехказа бувл гидроузлайн оросительни системайн Ассински эксплуатационни управленена кулгалдеш бараш а. Цар дувцачох, баланса тIа уж системаш йола боахамаш хьажа деза царга.

— Фенташ кхестасш долча дIоагIаца оаха фу дергда, — дувцачоа раьза воацаш жоп лу Кирова колхоза председатела В. Кузнецова. — Системана ремонт ергйолаш тхо договор оттаде делча из пункт юкъеяхьа раьза хиланзар управлене начальник И. Чуйкин. Гонахьара буц хьакхеи цхьадола балхаш ден тхона тхоашта а могаргдар.

Иштта я миллионашка дIакхоачаш халкъа рузкъа дIадахийта хьалъяь объект. Цу тIа IотIатоха деза 7—8 шера хий ца техача кхашкара чу ца эцаш диса ялат, баьцадаараш, сом, доакъар. IолаьрхIача из а цхьа миллион хинна Iергдац.

Укхаза юха а хаттар отт: малав из зе даьр, маца жоп лургда цох?

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. Пхьилекъонгий-Юрта тIехьашка гIолла Iодоагiа хьалха цу боахамаша пайда эцаш хинна къаьна Назрановски канал. Керда система хьайича эшац, аьнна доал ца деш дитар из. КIезиг-дукха а уйла еш хилча де йиш йолаш хIама дацар из. Цо болх беча хана канала чура хий эшшача дIа-са дила йиш яр гонахьа ладача боахамаша.

— Лаьттан кIал гIолла йиллача системо зе мара тхона пайда бинзар, — дувц цу боахамий кулгалхоша. — Е кердача хьисапе а е хьалха санна канала чура а хий тоха йиш йоацаш дисар тхо.

Хьожаргда вай дувцача каналага. Из тоадара эшар дукха хIама дац. Лотокаш айхха Iо ца яхкар бахьан долаш, уж хийттача гIолла хий чакх а дувлаш Iоух. Канала чу гIолла хий IодоагIаргдолаш хьатоае езар яц еррига а цхьа бIаь метр совгIа юкъ мара. Малав из де дезар? Мелиорацен хин боахамеи министерства кулгалхошта хетачох из болх бе безар хих пайда эцаш дола боахамаш да. Из нийса дац, аьнна хет. Цкъа-дале, канал тоадара эша материалаш а опыт а яц цар, шозлагIа-дале, из канал Кирова колхоза нийша а ца Iеш, дуккхача боахамашта а эш. Канал а орошени яра лаьттан кIал йила система а тоае низ ба лакхе вай йийцача мелиорацеи хин боахамеи министерства. ХIаьта, мадарра аьлча, из декхар цуна тIадожадаьд лаьтташта хин дехкарах КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленуме тIайийцача соцамо а. Пленума материалаш тIа аьннад: «Минводхозо лакхбе беза оттаяь заданеш кхоачашъелга Iалашдара, совхозий мелиоративни системаши гIишлоши дика а лоаццача ханашка а хьалъяра прогрессивни технологеш караерзаяра, гIишлош еча организацей бехктокхам»...

ДIай-хьай ца а тетташ, сихха къоастаде дезаш гIулакх да из. Бехке вар жоп дала а оттавеш, уж дешаш къоастадарга хьежаш да Сунженски района боахамаш. Уллув гIолла хий IодоагIаш хилча, хьогденна дадача кхашка из дIатохилга вIаштIехьадаккха деза, хин дакъа доадаь дита йиш яц уж.

М-Б. ЦИЦКИЕВ,
тха спец. корр.

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

ДегIаахара лостамаш къоастадаьд

Карарча пятилетка шерашка тха совхоза коллективо экономически, социальни даькъе дегIаухаш керда гIа баьккхаб. Ма дарра аьлча, боахам тIехьабусачарна юкъера баьнна шераш хилар тхона царех. Кхаш леладара культура хоалуш айеннай. Цу дерригне йиш хилийтай хьалхашка кхы а доккхагIен бехктокхамегIен дола декхараш увттаде а уж толаме кхоачашде а.

Кхай тIа кхéю керттера культураш йоахкара пхе шера заданеш соахка балха итогаш йича ше кхоачашъяьннилга хайра коллективана. Из бахьан долаш дуккхаза районни, республикански, ерригсоюзни яхье коталонаш яха карагIдийнад совхоза.

Балха тIа хьаIоадаьча дикачох когтIортилга а еш, совхоза коммунисташа, ерригача коллективо хIанз керттера лерхIар фуд аьлча, из да ер пятилетка толаме чакхъяккхар, тIайоагIачун тешшаме лард йоллар. Цу гIулакха тIаберзабаьб боахаме мел беш бола организаторски, массово-политически болх.

Совхоза парторганизацена кховзткъе итт совгIа саг чувоагIа. Царех аханел дукхагIбараш къахьегаш ба балха керттерча участкашка. Хьайбаш леладеча, кхашкара балхаш чакхдоахача партийни влияни чIоагIъяр духьа вIашагIъеллай 6 цехови организаци 9 партгруппеи.

Ди тIехьа шерагIа даржаш латт кхашкара балхаш. БIаьсти чIоагIа кхотабеннеи биззача кхоачамцеи арабаьлар механизатораш лаьттанцара балхаш де. Каст-каста делхача догIаша балхаш юкъагIдоахаш моттигаш нийслой а ханнахьа дIайийна яьхар хьажкIаш, гидуаргаш, шекара свекла, коартолаш. ХIара дийнахьа техника Iурре араьккхé кIаьдбалар фуд ца ховш боад боллаца тайп-тайпара балхаш деш хьабоагIа механизатораш коммунисташ Цолоев Аюп, Бузуртанов Санарбик, Сукиев Тухан, Пугоев Салман. Хаоттам мичча тайпара бале а даим хьаде хIама корадоагIа царна.

Царца нийсбала гIерташ ба шоай хана цу говзача бокхагIчар опыт зувши царгара хьаIомалуши хинна къонабараш: Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат коммунист Ужахов Муса, Мержоев Владимир, Гулиев Iийса, Ведзижев Борис, кхыбараш.

ХIанз къаьстта гIулакх де эш хийцца дегIайоагIача культурашта, царца цхьана даржаш латт кхашка оасар а. Малх хьалкхеталехьа шоай звеной кхашка культиваци е отт Эжиев Муса, Эгиев Хьусен, Мержоев Сулейма, Торшхоев Махьмад-Сали, кхыбараш. Цар дика кхетаду тахан шоаш зехьа дIадохийта сахьат из гурахьа чуэцача хьувкъама центнерий, тоннай боараме хула зе долга. Цудухьа атта саг цIаволаш царех цаI ах, шиъ гаргга норма кхоачаш ца еш.

Бригадай, звеньяй юкъмоттиг чIоагIъяра, цун доакъошхой балха декхар бахьан бокъонца дог лазаш хилийтара боккхача маьхера хилар соахка кхаш леладеча юкъейоалаьь бригадни подряд. ХIанз берригаш хIана бац аьнна механизатораш овсарегIен динагIен къахьега гIертарал совгIа чIоагIа зувш ба шоашта уллув боахкачар мишта мул боакх.

Масала, кхоалагIча бригадерча механизатораша А. Цунтольгова, М. Оздоева апрель бетта кхашкара балхаш сихденнача хана болх ца беш цхьа ди дIадахийтар. ШоллагIча дийнахьа вIашагIкхийтар бригадни совет. Цига чIоаггIа таIазар дир царна, уж балхара дIабаха, аьнна решени тIа а эцаш. Цул тIехьагIа шоашта гешт делга дехаш дукха лийннача цар дош эттар бригада юкъарча собране. Цига соцам бир гIалат баьннарашта тохкама ши кIира ха а йилла, уж шоай метте юхабахийта. Цу хана денз лорзагI ца воалаш къахьегаш ва шаккхе а.

Болх дикагIа бе гIерта саг даим да санна хьожаш, эша кулг тохаш хул шийгарча техникана. ХIаьта творчески уйла еш волчоа цIаккха доIам хилац шийна карагIдаьннахох. Цу тайпарчарех ва коартолаш кхéю Мержоев Сулейма. Шер-шера дика хьувкъамаш кхедеш хьавоагIар из, хIаьта а са хьувзадеш цхьа уйла яр: цар совхозаца яхь лелаеча СОАССР Пригородни района «Чермен» колхоза кхашка хьахула коартолаш беркатегIа хIана хул? Уж дIаюв ха тIаэттача лаьрхIа колхозе вахa доттагIаша болх мишта бу хьожаш хилар Сулейма. Цига зийра хIара кIоагалга чу цар механизмаш дукхагIа коартолаш Iочакхъювлийташ йолга. ЦIа а вена, цхьаца шестеренкаш хийцар. Ше духтIаваьннар новкъосташта а дIадовзийтар. Коартолий кхаш хIанз геттара дика да.

ДIадахача шера ерригa тракторни бригадаш хозрасчета тIа яьхачул тIехьагIа механизаторашта юкъе лоаттаеча яхьа а бригадни элементаш юкъеяхьа, керда условеш оттае лаьрхIар партийни, профсоюзни организацеша. Иштта, хьажкIаш чуэцача хана хIара дийнахьа балха итогаш йора, хIаьта вIаштта пхе дийнахьа хьалхле дIа ца хийцача комплекса коллективана йоккха преми (500 сом) лора. Из хIаране юкъехьош дола дакъа теркал а деш, шоайла еcъар комбайнераша, шофераша, трактористаша. Цо чIоагIа айбир яхьа сийг. Комбайн, трактор еха моттиг хилча мукъа мел вола саг цун гIулакха оарцагIвоалар, хьем ца беш сиха дIадоаккхар сахкат. Цу дерриге дукха сихагIа чуберзабаь баккхийтар кIи-марс.

Яхь лелаерий гIулакх беркатегIа хилийтара оарцагIбаьннаб боахамера агитатораш, политинформатораш.

Массайолча бригадашка, кхыча производственни коллективашка КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленума решенеш дIайовзийташ болх беш ба уж. Боахама идеологически балха бIухоша белггала болх баьб къахьегама коллективни формашта, хьалхалаттача опыта пропаганда еш, къахьегамхой уйлаш, гIулакхаш шоашта бухсоццаш хьахулачоа тIадерзадеш. Совхоза подразделенешка берригa дIалаьрхIача 70 совгIа саг ва из декхар кхоачашдеш. ХIаьта царех дукхагIбараш коммунисташи комсомольцаши ба. Царца берригa юкъерча звеной кулгалхой: управляющеш, бригадираш, мехотрядий начальникаш, керттера а кхыбола а специалисташ хулга Iалашдаьд. Тахан шоай болх кхашка, фермашка беш болча цар керттера терко ю социалистически яхьа идеологически Iалашо яра. Цар дуккхаза дIайха дош оалаш а, гойтара агитаце средствашца хьестабеш а белгалбаьхаб канарча шера кхебеча хьувкъама лард йоллача. хIанз кхашка дегIайоагIаш латтача культурашта агротехнически гIулакх деш боахка лакхе вай хьоахабаь боахама толашагIбола механизатораш. Цудухьа района кхаш леладерашта юкъе а эггара лакхагIа дола толамаш даха кайоал цар.

Дуккхача даькъе цу тайпарча механизаторий хьинар, хьаькъал, творчески гIулакхаш бахьан долаш совхоза аьттув баьлар соахка хIара гектара тIара планал дикка тIех ялаташ, коартол, шекара свеклаш чуэца а уж дийрхIачул тIех паччахьалкхенга йохка а.

Боахамо гектара тIара чуийцар 25,8 центнер кIа, 190 центнер коартол, 300 центнер шекара свекла, план йоагI - йоагIачоа аьлча 20, 110, 250 центнер йолаш.

Къаьстта чIоагIа йоакхой тIахьожами эшаш да хьайбай боахаме латта гIулакхаш а. ХIанз кхаь ферме партгруппаш я. Верригa хьайцача цига къахьегаш ва пхийтта гаргга коммунист.

Районо хьайбай боахам сиха дегIабоалабара программа тIайийначул тIехьагIа дика эргалонаш хиннай тханцига а. Детташ дола доахан алсамдахареи продуктивность лакхъяреи чотагIа шура шозза гарггел дулх икъан ахаззел дукхагIа доаккхилга Iалашдаьд. Диъ шу хьалха хиначул юкъера лаьрхIача 522 килограмм дукхагIа йоаннх хIанз шура хIара Iаттагара.

Хьайбай боахама материально - технически база чIоагIъеш, дояркашта, скотникашта къахьегара доагIа хьалаш хьадеш, дика рузкъа дIадахийтад боахамо из программа тIаийцача хана денз. Фермашка хьалдаьд хьайбаш леладерий цIенош. Иштта, Наьсар - Кертерча ферме къахьегачарна долаш да болх хьабара а культурно салаIара а мел эшаш дола хIама. Цунга хьежжа да доаркай, скотникий хьонхамаш а. Нагахьа санна соахка укх хана хIара Iаттагара йоаккхаш хинна шура 6,5 килограмм хиннаяле хIанз лур 8 килограмм я. Цудухьа карагIдаьннад совхоза пхе бетта пачхахьалкхенга шура 11 процент, дулх 59 процент лийрхIачул тIех дохка. Цо тхона бокъо лу хIара Iаттагара 2,5 эзар килограмм шура яккха, из йохкара план 25 декабре кхоачашъергья, хIаьта дулх дохкара яр — Октябрь цIей тIаотташ, аьнна тIаийца социалистически декхараш толаме кхоачашдеш да ала.

Бакъда, дIаьхдаларца атта ца хиннача соахкарчул а цул хьалха дIаихача Iанаша цIаьнкха а цIаьнкха а хьагойтад боахаме дика чIоагIъяь доакъара база ца хуле хьайбай продукци дIахо алсамйоаккхилга Iалашде йиш йоацилга. Из дага а латташ укх шера цкъа дIайийча дуккхача шерашка хьахула баьцаш (люцерна) 300 гектар тIех дIайийнай совхозе.

Цу дерригне хIанз керда декхар — кхы а прогрессивнегIа йолча балха формагa довлар хьалхашка оттаде бокъо лу тхона, хIана аьлча доахана хьалхашка дахьа кхоачамболаши тайп-тайпареи дика доакъараш Iалаш ца дича, тховнех чуухаш ладар, юрех чухьехкаш мух, ферме чухьа а арахьа а когаш къайлабоахаш хотта хилча, дояркашта кхыметтел кулгаш дила дIайха хий, болх хийцца хьабара эша кхыбола кхоачам ца хилча фермаш хозрасчета тIа яхарах, къамаьлаш дарах бала пайда мичаб. Кхаш леладеча санна фермашка а коллективни подрядагIа болх вIаштIехьбоаккхилга из да хIанзарча хано чIоагIа дIадехар.

Кердача тайпара болх вIаштIехьбаккха эггара хьаяха мутIахьа хилар тха хьалхалатта дояркаш Тимерханова Маркан, Сагова Марем, Iаьсий леладераш Костоева Хьава, Барнева Марем, скотникаш Оздоев Ваха, Баркинхоев Аюп, кхыбараш. Дика мел долчунна тIехьа бокхагIчарца нийсбала гIерташ, кердачунна даим тIакхувш ба къона дояркаш Дзаурова Цаэш, Дзаурова Зарета, скотник Фаргиев Жантмар.

Цу дерригне тхо тешаду хIанз дIадоладаь из гIулакх а дика тIехьале юсаш чакхдоаккхаргхиларах. Цунца цхьана тхона гуш я тхоай ледарлонаши мела моттигаши. Укх тIеххьарча хана кхоъ кулгалхо хувцаьеннав Аьлти-Юртарча ферме. Кхетадеш да коллектива гIулакхашта из холуш Iаткъалга.

ДIахо дукха къахьега деза лаьтташ леладара культура айеш. ХIанз а Iемадац тхо кхоачамболаш белоки аминокислоташи дола дикел тоъали хьайбашта доакъар Iалашде. ЛерттIа болх беш яц доакъара дехаш, царна эша бийдал даим лоаттаяц. Хайра хIама деш дац даьгIенаш тоаяра. Цул кIезигагIча лоархIаме дац хIара килограмм доакъара кхом бар, из хьайбай дегIах дикагIа латаргдолаш декхар.

ХIаьта совхоза партийни, профсоюзни, комсомольски организацей хIара деннара гIулакх да моллагIча участке ледарло гойтараш, харц хIамаш леладераш ловргбоаца хьалаш хьаделга, хIара коммунист, къахьегамхо балхаца коммунистически догуйла йолаш хулга Iалашделга. Цу хьакъехьа тхона карагIдоалар доккхагIа ме хул ондагIа хургда совхоза коллектив парте XXVII съезда кийчду къахьегама совгIаташ а.

У. МИСЛАУРОВ,
«Назрановский» совхоза парткома секретарь.

● ВАХАРА ХЬИСАП—СОВЕТСКИ

Аята я цун цIи

ОЧЕРК

ЗIамига волча хана денз вахара хало яйзачох, къахьачох чам баьккхачох воккха хилча вахара хам ховш, нах а дуне а дезаш вола, дог цIена, къахетаме саг хул. Цу тайпара я хIанз са ювца безам бола Эсмурзаева Аята Тунжихаевна. Цун вахара наькъаца а балхаца а дувзаденна дукха дикадар хеза вар со цо болх беча «Чечингшвейбыта» № 19 йолча ателье водаш. бакъда из бIаргалйина йовзацар. Сона хетар из халонаша ший лер йита, корта кIайбала бенна, бIаргашта кIала хобораш дийша йолаш санна, цу тайпара цун сурт дIададалацар хьалхашкара. ХIаьта, аз сай дагахьа дилла хьалхашка увтташ хинна сурти Аятай бокъонца дари вIаши тара хиланзар. Сона хьалхашка латтар халонашта ка а енна кара ца йодаш, уж эшаеш хьаена куц дола кхалсаг. Цхьабакъда, цун бIаргашка хьежача дукха хIама деша йиш яр, книжка тIара дешаш санна.

Вахара дегагIоз, хозал йовзалехь цIаккха а йицлургйоаца йоккха сагото йоагIа цхьа шу мара даланза йолча йиIигага — Аятага. Оалаш да, нана йоацаш дисача бера сигалара малх дIабов, да воацаш диса цIа тхов боацаш да, аьле. ХIаьта зIамига Аята цхьатарра уж шаккхе а доацаш юс. Цу хана, ше зIамига хиларах, из кхета ца деш хиннаяле а, бакъда, йоккха хила елча наьна йIовхалга, даь оагIонга чIоагIа сатувсар йиIиго. Дас-нанас шоай бер хьоасташ дайча кьамарга шод, бIаргаш дизза хий оттар. Нанна мархIахьарча, цунна барташ даха безам хулар. Кхы а массагI хиннай бера дега кIарцхало санна чов еш йола уйлаш.

Ше дунен чу ме яхача хана баркал яха дага я Эсмурзаева нана меттел, даьна меттел дIа а айтта шийна кхетам, дега йIовхал яла гIерташ кхеьча детдомерча болхлошта.

Кхувш йоагIача хана цун да-нана дагадоагIача наха Аятага балаш хиннад:

— Хьох хIамаштегар хилар чIоагIа ловш бар уж, — аьле.

Ший даьна-нанна цхьаккха дикахетар де вIаштIехьа ца даьннача йиIиго лоархI цар уйла кхоачаш а еш маха боаккхаш хила.

Цу уйла ют из город Карагандерча хьалхарча разрядах йолча ателье. Ученицалла дIаэц йоI.

— ГIо дир, са оагIув хьаллаьцар ерригача коллективо, къаьстта эггара хьалхарча хьехамча Мальцева Лидия Михайловнас, — дагалувц Аятас.

Аятай вахар дайзачул тIехьагIа, алхха хьехамча хинна ца Iеш, наьна йIовхал, хьехам бала гIертар из.

— Иштта хила а деза вай хьамсарча мехкарча, цхьан кулга пIелгаш санна гарга долча къамашта юкъера доттагIал, — тIатох Эсмурзаевас шийна массаза уллув хинна, нийсача новкъа яьха, хало нийсъелча дог урауvттадаь тайп - тайпарча къамех бола нах дага а лувцаш.

ИнълагIа разряд лу ученица а хинна тIехдика швеяй говзал караерзаяьча Эсмурзаевана. ХIанз вахара керттера никъ хержа баьннаб, халонаш тIехьашкахьа йисай аьнна хеташ хиннад къонача специалиста. Цунна вIалла дага а хиннадац шийга кхы а хала, сагота дерон ухарг ма дий аьнна. Цхьабакъда, вахаро хьийстаяц из цул тIехьагIа а.

Пхе шера Караганде болх а бий, ший отпуск йолча юкъа Грозне йоагIа. Укхаза вахар цун воша Або-Хьамид. Отпуск сиха чакхйоал, бакъда, воша чIоагIа ловш хул цаI мара йоаца ший нанас яьр шийна юхе хулилга, эшшача хана цун оагIув хьаллаца а гIо де а йиш хургйолаш. Вешийна юхе хила безам бар Аятай а.

Дукха ха ялале Грознерча № 18 йолча ателье маха боаккхаш яр из. Укхаза а нийсбелар дика, коллективе венача кердача сагаца безаме а тIера а нах.

— Курнев Мурад вар цу ателье заведующи, — дагалувц Эсмурзаевас. — Аз сай вешел башхагIа ца хеташ лоархIар из. Иштта вар из соца а. Кхыметтел со маьре йодача зIамсагага а дас санна къамаьл дир цо, со иразе хилча чIоагIа дика хеташ.

Безаш болх хилча, дезал хилча, хIанз-м ираз долаш я со аьнна хийттадар кхалсага. Бакъда, из ираз а Аятагахьа букъ а берзабаь дIаэттар. 1969 шера Бэла яха йиIиг хьахиннaчул тIехьагIа шу а далале мар воацаш йисар къона кхалсаг. ДегIа низ боацаш, нийша хиларах каст-каста цамогаш хулар Бэла, саготача уйлаша лазадоахар наьна дог. Балхара яьлча больнице, цигара юха а балха — иштта бар хIара денна кхахьа безаш хинна никъ. Бийсана йиIиг набарах елча, из сома ца яккха гIерташ, гIайбах бухь чу а белле, елхаш дуккха ха йоаккхаш. хIанз фу дича бакъахьа да-те яха уйлаш еш хиннай цо. ХIаьта а ший йиIигах бIаргкхийтача дегI чIоагI а дий ше-шийца оалар цо:

— Йоха йиш яц, вахарах дог дилла со леларгьяц, вIалла ираз доацаш хила йиш мичай саг, са ираз а седкъа санна цкъа къага мег.

Цу хана йовз швеяна ший вахаре дикка моттиг дIалаьца а балха хьехамча хинна дIаэтта а Яндиева Рая.

— Къахьегам... Цо доаккх сага сий, цул совгIа дика болх а беш доахача толамаша яйю сагото, вахар кердача, хозача тайпара бIаргадайт, нах, дуне кхы а чIоагIагIа дезадолийт. Къахьегама тIаерзае, Аята, хьай мел йола уйла, — хьехар ду цунна дукха ха йоацаш Эсмурзаева балха енача ткъестлагIча ательерча бригадир йолча цо.

Дукха ха ялале Аятас зийра дег тIа Iувжаш хиннараш тIехьашка доалаш латтилга. Болх дика баро кIезига - кIезига доаккхаш кхалсага сапаргIата доаккхар.

— Са вахаре боад этта хинна моттигаш сийрдайоалаш латт, яьсса хийтта моттигаш дегагIозах юзаш я. Са болх — из я са вахарера керттера дегагIоз, доттагIа, гIонча, — яхаш уйлаш йора швеяс.

Балха доахача толамаша дог айдир, кхыча, хозагIча тайпара вахар бIарга а дайташ, хьадийллар кхалсага бIаргаш, лаьттангахьа Iочубаха корта хьалъайбир.

Эсмурзаева хьоахайора дикагIболча болхлой цIераш йоахача. ХIаьта, цхьа юкъ яьлча хьалхле лелаер а хилар.

Барзкъа ше боаккхаш бола хIара маха хоза баккха гIертар Аята. Цкъаза, цхьацца хIама дега ма хетта вIаштIехьа ца доалаш хулар. Из кулг тесса дитацар цо, из хьаде кхы а чIоагIагIа безам хулар, сакъердалора.

— Халадар хьаде Iомаялалца хьалхашкахьа дIагIерта еза, иштта мара хила йиш яц толамга вуга никъ, — шийна хьалхадоахар цо.

Тегача хIара барзкъах дог лазар кхалсага, шийна тегаш санна тегар хIарадар. Цкъаза кердача барзкъа ираз дахь, оал. Ше хьадаьча хIара барзкъо наха ираз далар чIоагIа ловш яр Эсмурзаева.

УрагIволавеннача гувна тIа ахангахьа кхаьчача кIаьдвенна юхаверза саг лакхаленга ца кхоачаш вус. ХIаьта, Аята цу халонел кот а ювлаш хьеннай. Ший берал хала хиларах, дезала ираз ца хиларах вахарга когаш тIабеттийтабац цо шийна. Хьаений вахар юхь а лаьца леладеш.

ХIанз йоккха хиннай Бэла, Грознерча № 18 йолча юкъерча школа нийс класс чакхъяьккхай цо укх шера. Хьалъэттача нана миссел я. Цул совгIа, наьна дика гIонча я из. Балхара чуеча салаIа мара ца дезаш, цIагIа мел дечох нана мукъаьлккхай цо. Дика деш Бэлас школе, цох эггара боккхагIа бола кхаь хул Аятана.

Пхезза вIаштIардаьча цIен корашка боад латт, балха бакха гIовттаргболча наьха кораш кастта сийрдадаргда. Эггара хьалха цхьан корага лампа лоталу. Из Эсмурзаева яхача цIагIа лотаеннай, са белгало а ялале. Тахан хьалхарча сменагIа я из. цудухьа ворхI даьлча ший балха тIа хила кийчлуш я ткъестлагIа ателье швея.

Балха дIакхаччалца уйлаш хьувз керта чу. Уйла е дукха да цун. Ше тахан дергдолчун план оттаю, цул совгIа, цеха профсоюзни комитета председатель, халкъа тIахьожама группа член хиларах тарра де дезараш а кIезига хилац.

Коллективе Эсмурзаева даим масал гойташ йола саг а хинна дIаэттай. ЦхьайтталагIа пятилетка дIайолаелча денз ательерча болхлошта юкъе даим а хьалхле лелаеш, из дIа ца хецаш хьайоагIа. ХIара бетта ши бIаь а цкъаза кхо бIаь а процент кхоачашъю ший план бытовой гIулакхаш дара РСФСР отличнико, цхьайтталагIча пятилетка ударнико.

— Тамашийна хьинар долаш кхалсаг я из, — йоах ателье заведующе А. М. Арутюняна. — Ийза йола къахьегама, Даьхенах дог лаза саг я. Цудухьа, КПСС члена кандидаталла дIа а нийца, сий даьд цун.

Аятах лаьца дувцаш, цунца цхьана бригаде болх беча закройщика А. А. Петросяна лоацца аьлар:

— Дика саг я.

Цу дешашца дукха дар: дика болхло а дика саг а Аята хилар.

ХIанз Эсмурзаева къахьегаш я кхойтталагIча пятилетка чотагIа. Мишта вIаштIехьдаьннад иштта боккха толам баккха? Укхаза дагадох халкъа «Водар гаьнаваьннав», яха кица. Цу тайпара, маIан дола, болх хьабича хьаIов, яха дешаш ала мегаргда барзкъаш тегачох. ХIаьта, из хьабе цунна дика а хов. Саггота де дезар, ший ха ца кхоеш цIагIа чудихье а ду цо.

...Чакхдаьннад аргIанара балха ди. Фу де вIаштIехьдаьлар са тахан, из уйла хул кхалсага керта чу хьувзаш. ХIаьта, дагахьа а ше хоастаеш оамал яц цун, мелла дукха хIама даьдале а оал: «Кхы а дукхагIа де йиш яр».

Болхи ший йиIиги — йоккха ши дегагIоз йолаш я карарча хана Эсмурзаева Аята. Зехьа яйнаяц цо хьийга халонаш, иразах кхийнай из.

С. АРЧАКОВ.

Специалиста хьехамаш

ПАЙДАНЕ ТЕХНОЛОГИ

Iаьсий доадеш йола токсически диспепси хьахулийт ший белггала йолча микробаша. Уж каст-каста дукха хьаIов Iаьсий чулоаттадеча родильни отделенешкеи профилакторешкеи. Царна дезинфекци яро холуш кIезигду ченна хулаш дола лазараш. Из лазар дIа-хьа ца даржийтара цхьадолча боахамашка е боксаш е перегородкаш а еш етт Iасилгех къоастабу. Цхьайолча моттигашка кхыметтел, шиъ родильни профилакторий лелаю. Из ду цхьан помещенех пайда нийбеча хана воккхана дезинфекци яра.

Цхьабакъда, из болх чакхбоаккхаш хилча дукха зе хул. Хеттача бесса гIулакх а хилац цох. ХIаьта цу тайпара лазар дIадаккха йиш я аттагIча наькъаце дIадодар кIезигагIа хургдолаш, нагахьа санна зIамига долаш Iаьсий леладара технологи хувце. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт хIара дояркас къаьстта ший цхьан е шин Iасилга доал дарах, тIаккха токсически диспепси ца хила тарлу хIана аьлча чена лазар дIа-хьа кхухьа микроб кхычунга дIаялар цIендаь дIадоаккх цо.

Мишта вIаштIехьдоаккхалургда из? Бахка безаш бола етт коровникера кхычала дIа а ца бугаш ше дIаIемача моттиге бахкийта. Дукха ха ялалехьа бахка безача Iатта кIалха хьалхагIе а Iодул е цIена ча е цIена опилкаш. Бехначул тIехьагIа ше Iодаь Iасилг мотт а хьокхаш цIендайт Iаттага. тIаккха дIабехк хьайх. Бакъахьа хургдар, Iодаь Iасилг, нагахьа санна моттиг яле, клетка чу а делла Iатта юхе дIаоттадича. Массадолча хIаманца чIоагIа цIено лелае еза дояркас Iаьсий кхоабача хана, къаьстта уж шоаш дакхаш дале.

Дийнахьа шозза доахан деттача ферме эггара хьалха ше балха хьаьча доярка кхаба деза Iасилг. Цул тIехьагIа мара йиш яц доахан детта а кхыдола балхаш де а. Из де деза цо шозлагIа доахан детташ а. Иштта дийнахьа шозза доахан деттача таро хул Iаьсий диазза кхаба, хIаьта кхозза деттача — дийнахьа ялхазза. Цу тайпара, ше леладеча доахана тIехьара Iаьсий хьалкхеду хIара доярка итт-шийтта дийнахьа, тIаккха уж телятнике дIачудохийт. Цу ханага даьлча Iаьсашта токсически диспепси хилар кхы кхерам бац.

ХIанз пайда ийбаьчул дуккха толашагIа я из санна йола технологи. ХIана аьлча, цу гIулакхо, цкъа-дале помещенеш мукъа а йоах, шозлагIа-дале родильни отделенешкеи профилакторешкеи Iунал деш бола нах кIезигагIа хилча кхоачам а ба. Цул совгIа, Iаса дIа ца къоастадар дикагIча оагIорахьа Iаткъ Iатта продуктивноста.

Шоай лоIамца цу технологегIа пайда ийбу НГIАССР дукхача боахамашка. Масала, Грозненски района «Юбилейный» совхозе родильни отделене доахан дахкача хана Iодаьча Iаьсех 10 — 20 процент цамогаш а хиле довра. ХIаьта доахан коровника чу дахкийта баьначул тIехьагIа, Iодеча хана геттара эсала хинна ши Iасилг мара, ялх бетта кхы цхьаккха деннадац.

Из технологи Iилман учрежденешка дагаеха яц. Цкъарчоа, хеталу пунна хIанзарча ферме моттиг а яц, из къаьнара, хьалха леладаь хIама да, аьнна. Бакъда, цхьа ха яр Iаьсий шелалах кхабараи уж шоаш дакхийтараи духьала болаш. ХIаьта а тIехьагIа из гIулакх тIа а ийца цох пайда ийбе баьлар.

Иштта, хIанз вахаро бакъдаьд лакхе вай йийца технологи балха юкъейоалайича нийсса хургдолга. Цудухьа, бакъахьа хургдар вай республика хьайбаш леладеча боахамашка шоай таронашкеи хьалашкеи хьажа а хьежа малагIа технологи шоашта дикагIа мегаргья къоастадича.

А. МОЧАЛОВСКИЙ,
ЧИ ВННВС воккхагIвола Iилман сотрудник;
Л. КИСЕЛЕВА,
«Юбилейный» совхоза йоккхагIйола ветеринарий лор.

Республика районашка гIолла

✦

КЕРДА МУЗЕЙ

Дукха ха йоацаш Гамурзиеверча № 2 йолча юкъерча школе хьаййиллай «ТIемен къахьегамен сийлен музей». ТIема а къахьегама а ветераний, юртарча наьха новкъосталца дешархой вIаштIехьдаьннад шоай мехкахоех йола йIаьхий материал гулъе.

Музее я революци хилале, граждански а Сийлахь - боккха Даймехка тIом а болча ханарча ГIалгIайчен вахарах, хIанзарча ханах дувцаш йола экспонаташ.

Дешархоша гулъяьй гIалгIай хьалхарчарех волча просветителах А. Долгиевах йола сакъердаме материал. Теркам тIаозаш я ГIалгIайче хиннача хьалхарча хьехархочох В. Абрамовайх, гIалгIай хьалхарча профессорах Д. Мальсагонах, цу юрта вахача Нохч - ГIалгIайчен халкъа поэтах С. Озиевах дувцаш яраш.

(Ленина никъ»).

ТРАНСПОРТНИКИЙ ИНИЦИАТИВА

ЧIоаггIа лоархIамея бехктокхамен ха я общественни хьайбашта доакъар Iалашдар. Цунца дувзаденна технологически транспорта Малгобекски управленерча комсомольцашеи кагирхошеи дIайолаьй дика инициатива — районерча фермай доакъара база чIоагIъеча шоай дакъа юкъе а хьош, 40 тонн йол кийчъе.

Кагирхой предложени йийца а йийца, къоабальяьй МУТТ коллективе, комсомола городской комитета бюрос. Из инициатива шерра хьаллацара тIахьийхаб района комсомольцаш. Транспортникаша хьалха хьаллаьцарех ба бурув тохара балхий управленен автотранспортни предприятеи комсомольцаш.

КЕРТТЕРДАР — ДИКАЛ

Къахьегаме доахача толамашца белгалдоаккх хIара ди горбыткомбината коллективо. КПСС XXVII съездан стахановски болама 50 шу дизаран баха ма боаггIара накъабахара тIехьа яьржача социалистически яхьах хьахулаш да из.

Ер шу дIадоладелча денз бытовой гIулакхаш дара, хIамаш тегара план тIеххкоачашъяьй, цунца цхьана коллективе чIоаггIа йоакхо ю хьадеча балхий дикал лакха хилийтара.

Коллектива толама доккха дакъа юкъехьош я СоагIапчара швейни цех (заведующи Газиева).

Болхлоша шоай къаьстта дола декхараш кхоачашдара тIехьа къовсам лоаттабеш ба сахьаташ тоаду мастер А. Матиев, водитель М. Арчаков.

(Ленина байракх»).

ПЕНСИОНЕРАША ГIО ДУ

Доккха гIо - новкъостал ду пенсионераша шоай хьамсарча «Победа» яхача колхоза. Масала, цар кулгашца укх шера колхоза парникашка хьалкхедаьд помидораш дIайогIара лаьрхIа цар хетолгаш. ХIаьта уж дика а кхедаьд.

Дукха ха йоацаш колхозникаша дездир 40 шера колхоза дикагIйола болхло йолаш хьайоагIача Кановченко Пелагея Никифоровнай шовзткъеи итт шу дизар.

Иштта, боахама гIо деш, наха сий деш ба Анашкина Анна Семеновна, Разина Екатерина Федоровна. Цар а шоай вахара дукхагIйола ха дIаеннай боахаме къахьегара. ХIанз а шоай гIо деш хьабоагIа.

(«Къахьегама байракх»).

МАЛАРА ДУХЬАЛА—ЛИРА КЪОВСАМ

МИШТА ДИТАР АЗ КЪАРАКЪ

Дег тIара къоабалбеш тIаийцар аз тIехдаьккха малар меларашца, алкоголизмаца къовсам лоаттабара хьакъехьа тIаийца КПСС ЦК соцам. Ший ханнахьа гIоттадаьд из дош, хIана аьлча, дIахо ла йиш йоацаш ба уж тайпа нах. Цкъаза ха а ца ховш доккха зе ду цар шоашта, шоай дезалашта, гаргарча наха. Сона сайна хинна хIама да из. Цудухьа геттара дика кхетаду аз из дерригa а.

Кховзткъеи кхоъ шу даьннад са хIанз. Духхьашха маларах кхийтар со 19 шу даьннача хана. Советски Эскаре гIулакх а даь цIавеча тхоай «Победа» яхача колхозе механизаторалла болх бе вахар. ТIаккха саг йоалайир. ЧIоагIа гIадвахар сайна йиIиг йича. Цхьабакъда, са ираз дIаьха хиланзар. Цунна се бехке а вар. Хьалха, мала волавеннача хана, шин-кхаь шера кIезиг - дукха мелча кхоачам хулар. Цхьабакъда, дIахо «биъ когара» отталца ца мелча дог Iабацар. Балха ара а ца воалаш цкъаза цхьатарра кхаь-диъ дийнахьа молаш, цхьайолча хана делкъийга белха тIа меле хьакхета ца могаш кхай тIа Iовиже наб еш моттигаш нийслора каст - каста. КIезига дар хьадоагIа алапи а. ХIаьта тамаш а яцар. Бетта дукхагIйолча хана малара тIехьа а ваьле лерттIа болх хьа а ца беш лелаш хилча кхыча тайпара хила йиш ярий?

Со кхы ла ца могаш бер а ийца дIаяхар сесаг. ШоллагIъяр йоалайир. КIаьнк вир. ШоллагIчунца вахаш а аз мелаш цаI-ах шу гаргга ха дIаяьлар. Хоалуш дар са ираз шозлагIа доха мегаш долга. Раьза бацар сона колхоза кулгалхой, са бригадера аз лоархIаш а сий деш а бола новкъостий е. Из дерригa дагадехача эхь хет хIанз. ХIаьта айса леладаьчох аз ма дарра дувц дукха малар мелаш хилча саг малагIча хьал тIа кхоач кхычарна хайтар духьа.

1978 шера 6 марте IуйрийIна хьалгIеттача (из ди цIаккха дицлургдац сона, хIана аьлча, шозлагIа со заь ди сонна хилар сона из тIехьагIа), хьалхарча дийнахьа дукха малар мийнна корта а лазаш «похмель» е дагахьа кухне дIачуваьлча воI кара а лаьца согахьа букъ а берзабаь корагIа арахьежаш латташ сесаг бIаргавийра сона. Согахьа хьа а хьежа велавелар кIаьнк. Тиша яр цунна а сесага а тIаювха хIамаш. «Шабашка» еи хьалхарча дийнахьа доакъар дIадихьача. хIама ма фусамдас чу а вийха цун цIагIа санна бIаргадайна бераш, чура хьал духьалъэттар. Хоза дар бераштa тIадийха барзкъаш. Холодильник, телевизор, кхы мел эшар дар цига.

Из дерригa дагадехача йицъелар «похмель» а. Сесагага кхы дош ца оалаш балха вахар. Цу дийнахьа денз кхы къург баьбац маларах, е безам а бац.

ХIанз хIара бетта 280—300 сом алапи эц аз. ЛерттIа вахара мел эшар да.

Со малар ца молаш хилар бахьан долаш соца цхьана хIанз бригаде болх беча Козлов Иван Семеновича а малар дитад. Цун боарам ховш вацар из а.

Тха бригада колхоза хьайбашта доакъар хьатIакхухьаш, фермашкара балхаш деш я. Цул совгIа, мукъача хана лаьтта оахаш, органически удобренеш дIакхухьаш, дIайийнача хIамашта гIулакх деш кхашкара балхаш а ду оаха. ТIехдаьккха корта бохабу малар молаш саг вац тхоца. Цудухьа дика да бригада гIулакхаш. Масса хана тIеххкоачашъю планаш.

Цхьаьцца гIулакх нийсдале бригадера дIавахачоа меттел балха саг хьаэцаш хилча, оаха тIехдаьккха малар молаш вийвац хайначул тIехьагIа мара эцац.

Укх шера ноябрь бутт хьатIакхаччалца хьайбаш моцача доакъарца Iалашдеш болх бе безаргба тха. ХIанз хIара дийнахьа задани лу тхона шурийна доахан леладеча шин фермана бIаь тонни хьакхарч лелаеча 30 тонни моша доакъар кийчде. Из декхар оаха диззa кхоачашду. Болх бе хала да яхаш леткъаш цхьаккха саг хилац, хIана аьлча, хIаране кхетаду из бригада юкъара гIулакх долга.

ХIанз мошача доакъара люцерна хьокхаш да тхо. Дийнахьа бе беза болх делкъа хана баь боакх. Иштта овсаре къахьега йиш хулийт люцерна дика тIаьнна хиларо. ХIара гектара тIара юккъера лаьрхIача 200 центнер йоал, план 150 центнер йолаш. Цудухьа сиха хьалйотт лафеташ шии КИР-а тIа болх беча механизатораша Козлов Иванеи, Поплутин Анатолеи. Бе болх боацаш цхьа минут ха яккхийтац цар тхога. Тхо раьза долаш хIама а да из. ХIана аьлча, фермашта доакъар дIатIадихьа даьлча дIайийнача культурашта Iунал деш кхашка болх бе ха хул. Цига къахьегарах а ахча лу. Цхьабакъда, цкъа айса аьннар юха а ях аз, тхона юкъе тIехдаьккха малар мелараш баларe иштта овсаре къахьега вIаштIехьдаргдацар тха.

В. ЧЕТНИКОВ,
Сунженски района «Победа» колхоза № 4 йолча бригада механизатор.

ЦХЬАККХА ВИЦВЕННАВАЦ, ЦХЬАККХА ДИЦДЕННАДАЦ!

КЪАЬНАЧА БIУХОЧОА ДАГАДОАГIА

ТIом вай доазон тIара дIа а баьнна Малхбузен Пруссе кхаьча ха яр из. Советски эскар Померане лаьттан тIа даьлар.

Дошлой даькъан разведчик вола, машара хана бувзама райконтора начальник хинна Агапов Поликарп Ерофеевич шин новкъосташца тIемаш деш чакхваьлар Шлохау, Бублиц, Алленштайн яхача а кхыча а городашкеи юрташкеи гIолла. Аьнхо санна духьале еш бар фашисташ. Уж моттигаш денал гойташ хьаяхар бахьан долаш Лакхехьарча Главнокомандующе цIерагIа цар кавалерийски корпуса барнал аьлар.

Агапов юкъехинна дакъа Польше дIахьожадир тIерабаьнначарна когаметта керда бIухой чуэцари кIезигдукха салаIийтари духьа. Хаоттам новкъарле еш бар. Дарзаца цхьана хьекхаш шийла мух бар, лаьттана Iогарга гIертача морхаша аре бIаьдъерзаьяр. Цу хьалашка керттера тIема дукъ артиллерена тIадижадар. Бакъда, хIама ца деш Iеш бацар дошлой а. МоастагIчун флангашка цIаьхха гуча а бувлаш, цунна даим кхерам тIалоаттабеш бар уж.

ХIаьта отделене командир хинна коммунист Поликарп Ерофеевич (из парте дIанийцар лирача 1942 шера) тIема халонаш дика Iайша вар Сталинграде а Орловско-Курски дуге а лаьттача тIемашка лакъа лоацаш. Цига аьтта кога кIоажогIа чакхбаьннача пхоно яьча човно хIанз а чIоагIа лазар деш дале а кIезигал дIагойта ца тугаш даим хьалхалаттачарца волаш хьавоагIар, шийгара къонахчул гойтар.

Иштта цу деношка цун отделени юкъехиннача взводана хьалхашка оттадаь декхар дар кIийленаш еши мела моттигаш хьагучайоахаши тIагIортамаш делга, фуннагIа-моллагIа даь а «язык» штабе кхоачабелга.

Из дий бийсеи дицдаланза ва ветеран. Бийсана кIийле яь шоссена гонахьа дIахьулабелар разведчикаш. Цу наькъ тIа гIолла шоай эскара эшар хьатIаозаш бар фашисташ. ТIаьдача лайла, дIа-юха ца хьовш, герз кийчдаь бадар бIухой, гаьна йоаццаш дIалочкъаяьяр вIамига йоккха топ я. Кхы сатохалургдий-хьогI аьнна хетадолийташ тIехкашка кхаьчаяр шелал. Цу ханна хезар моторий тата. Гучаяьлар немций автоколонна. Сатоссаш латтар. Герз тоха аьнна команда а енна, шин автомат етта волавелар отделене командир. Хьалха йоагIача лимузина тIарча шофера кхийра шийна меттахьа герз кхийттадале а тормоз теха из юхасоцае. Лоа санна къайвенна цу чура арайиккхача обер-лейтенанта «Рус, со каравоагIа!» аьнна цIогIа техар, кулгаш урагIа а дохийташ. Массанахьара деттача герза, юблача гранаташта юкъе хозаш дар йоккхача топа тата а. Наькъ тIа йисар йохаь хьалхара автомашинаш, царна тIа а гонахьа а боабаь ухкар фашисташ. КIалхаръяьннараш юха а йийрза дIалийлхар. Немций эпсар лораве бIухошка дIа а венна, лимузина чу хьажар Поликарп Ерофеевич. Кузова тIехьашка корайир документаш чудола чемоданаш. Обер-лейтенант сихача донесенеца уж наьхаташ командованега дIакхоачаде декхарийла вах хиннавар. Цу документаша гIойле йир вай командованена тIом бара толашагIдола наькъаш белгалдахара.

ХIаьта а Кенигсберге кхача аьттув баланзар Агапова. Цунна гарга кхаьчача хана цар дошлой дакъа кIалнийсделар чIоагIа еттача йоккхийча топийи миномeтийи пхорчашта. ХIаьта хиннача халача човно а саготтдеш хинна из аьрда кога ворох йоккха гарг чуяха вежар. Дукха ала вийзар госпиталашка, хIаьта бухсоццаш цигара инвалид ваь мара ара а валийтанзар. Кхыметтел Коталон Ди тIа кхаьчача хана а вийрза валанза цига уллаш вар из.

Иштта, Даьхенна хьалхашкара шин декхар дизза кхоачашдаь наькха тIа Сийлен кхоалагIча степена орден, массехк медаль йоалла цIакхаьчар из, хIаьта машарерча шерашка боккхача мула шийна могаш дола дакъа юкъекхухьаш хьа а воагIа. ХIанз а тIехьа болх беш ва Грозперча № 13 йолча школе кочегаралла. ТIема ханарча шерех лаьца берашта шортта дувца долаш ва ветеран. Къаьстта уж бирса ханаш дагаухаш йола моттигаш дукха хиннай укх юбилейни шера. Дукха ха йоацаш вай мехка Коталон 40 шу дуза юбилей езъеш хиннача хана Латве Резекне города юхерча Аглон яхача юрта юкъерча школа коллективо хьийха ваха хиннав. Цига дIавелла воал тIем тIа вийна цун поккхагIвола воша Петр.

Н. ОЛИМПИЕВ,
тIема а къахьегама а ветеран.

Машара фонда

Вай мехкара нах даим а хиннаб, хIанз а ба тIемаца гоамал йолаш. ХIанз а бокъонца йийрзаяц цар дегашта 40 шу хьалха чакхбаьннача тIемо яь човнаш. Цудухьа цIаккха а тIом ца хилийтара, машара тIехьа къовсам лоаттабеш ва вай мехка мел вола зIамигавар а воккхавар а.

Боккха лоархIам болча цу гIулакха белггалара шоай дакъа юкъехьош хьабоагIа Нохч-ГIалгIайчен яздархой а. Шоай произведенешка гIолла кхы а къаьгагIа, наьха дегашка дужаргдолча тайпара хьахьокх цар фашизмо вай халкъа качбеллача тIемах даьнна зулам, нах машара тIехьа къовсам лоаттабара тIахьех.

Яздархоша иштта машара Советски фонде ахча а тел. Укхаза къаьстта а белгалбаха лов яздархой Боков Ахьмад, Арсанукаев Шайхи, Чахкиев СаIид, Гагиев Гирихан.

— Алхха ахча дIачутийна ца Iеш, тха балха юкъе хьинаре дакъа лоац яздархоша,— дувц машар лорабара республикански комитета председатела Саламова Роза Абдулхалимовнас.

Цунна тешал деш да ер масалаш а: Нохч-ГIалгIай яздархой Союза правлене председатель Чебалин Евгений машар лорабара республикански комитета президиума член ва, Чахкиев СаIид цу комитета член ва, хIаьта Гагиев Гирихан — активист.

Укх тIеххьарча массехк шера машара Советски фонде кхо эзар совгIа сом ахча дIахьожадаьд гIалгIай поэта Г. Гагиева. Дунен вовзаш волча поэта, шин халкъа корта мукъале бахьан къовсам лоаттабаьча чилийца Неруда Пабло стихай книжка гIалгIай меттала даькхар цо. ХIаьта моттигерча книжни издательстве ара а даьлар из 1979 шера. Цох йоагIа гонорар машара фонде дIайохийт поэто. Цул тIехьагIа арадаьннача «Керттердар», «Боалашта зиза техад» яхача стихай сборникех йоагIача гонорарах дакъа а дIачуденнад. машар лорабара гIулакха шин дакъа юкъедахьара.

— Ираз да вай мехка вахаш хилар, хIана аьлча, машара тIехьа къовсам лоаттабеча наха резина дубинкаш еттац, набахта чубехкац вайцига. Халкъо сий ду, сийлен грамоташ, медалаш тел царна,— йоах Гагиев Гирихана. Керттердар да советски наха шоаш машар лорабара дIалуш дола хIара сом цIенача дег тIара луш хилар.

Поэто тIема духьала лоаттабу къовсам ца зувш бисабац. 1980 шера цунна еннай Машара Советски Фонда сийлен медаль. 1983 шера. Машар лорабара советски Комитета сийлен грамота а еннай Гагиевна.

ХIаьта а кертера, машар лорабара къовсам шин произведенешка гIолла лоаттабу цо. Дукха я поэта дунен тайп-тайпарча мIингашка юблача топий, лелхача бомбай таташа дег тIа чов а яь язъяь произведенеш. Царех цаI я «Керттердар» яхача книжка юкъеяха «Ди доагIаргда» яха, фашизмана духьала латтача Чиле халкъа хетаяь поэма.

Машар лорабара республикански комитета член хиларах тарра дикка дакъа юкъехьу машара гIулакха яздархочо Чахкиев СаIида а. Цул совгIа, шин кхоллама лакха мах а беш шийна хьожаяь республика Ленински комсомола преми дIалу цо машара фонде.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетаяь яр тIема темах телевизионни спектакль язъяра конкурс. Цу конкурсе Чахкиев СаIида «Тахан а массаза а» яхача пьесах шоллагIа моттиг яьккхар. Цох хьадоагIар а кхы тIом ца хилар ловш волча яздархочо, дIахьожадир машар чIоагIбара.

КIезига яц республика Ленински комсомола преме лауреата тIема вий кхайкаеш язъяь произведенеш а. Царех къаьстта а белгалъяккха лов «Даь илли» яха повесть.

Нохч - ГIалгIай яздархой Союзо укх шера а, хьалха дIаихача шерашка а санна, газеташта лаьрхIа кийч а яь аральннай литературин оагIонаш. ХIаьта царех хьайоагIа гонорар машара фонде а еннай. Уж оагIонаш кийчъеча дакъа лаьцад Боков Ахьмада, Плиев Махьмад-СаIида, Шайхиев Iалваде, кхы а дуккхачар.

Къаьстта а йоакхо ю «Яздархой — машара тIехьа къовсам лоаттабеш» яхача темах тайп-тайпарча производственни коллективашка, боахамашка, учрежденешка чакхдоахача вIашагIкхетарашта, цу темах районашка чакхдоахача литература деной.

Грозперча городской центральни библиотека №№ 5, 9 йолча филиалаша чакхдоахача «Салют, победа» яхача цIейшка дукха ха йоацаш ше дакъа лацар дага а деха, Чахкиев СаIида йоах:

— ЧIоагIа дикахетар хилар сона хьалкхувча тIехьено даьшта карагIдаьнна гIулакх дик а ца деш, цар дика традицеш дIахохьош хиларах. Къаьстта а из ала доагIа машара ха тIа этта уж латтарах.

Цу тайпарча вIашагIкхетараша дог ураоттаду Гагиев Гирихана а. Боккха тоам хилар цунна дукха ха йоацаш Грозпера № 37 йолча юкъерча школе дешархоща вIашагIкхийттача:

— Диъ эзар сом ахча дIачуденнад цу школа дешархоша машара фонде. Царна еннай машар лорабара Советски Комитета Сийлен грамота. Бераша а иштта машара тIехьа къовсам лоаттабеш хилча, ядерин тIом хила йиш яц, — йоах поэто.

А. САЛИЕВ.

Дикача къахьегама толамаща чакхбаьккхар дIабаха биъ бутт «Октябрьнефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене коллективо. Къаьстта белгала яьлар цхьоалагIа цех. Цо планал совгIа 38 тонн «Iаьржа дошув» даьккхар.

Социалистически яхье массаза а хьалхара моттиг йоахаш хьайоагIарех я цу цехера мастер Саруев Сергей керте латта бригада.

Коталон 40 шу дизара йолча яхье массарел дикагIа хьокхамаш хилар цу бригада.

СУРТА ТIА: дикагIвола оператор М. Махадбутаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Къахьегамга даьнна кулгаш

Атта бахацар Тананцар боккха дезал. Цу тIа бIарга са дайна висар цIенда Аветис. Цудухьа шин пхийтта шу даьлча жаIу хила вийзар дезалерча воккхагIволча Азата. Из дар 1933 шера, цу хана А. Танаянца дезал къаьнарча промыслашка бахаш бар. ТIехьагIо Азат гIишлои училище дешархой дIанийбелга хайна, цига деша вахар. Из училище чакхъяьккха дешархой йисте боалача хана, царех цхьабараш мехкдаьтта чакхдоахачун специальностах дешийта аьнна специальни школе дIахьожабир. Царна юкъе нийсвелар Азат а. Иштта шийна вIалла дага а доацаш мехкдаьтта чакхдовхар хул цунах.

Бакъда, хIана шовзткъеитт шу даьнначул тIехьагIа а шийх мехкдаьтта чаккхдовхар хиларах дехке ваьнавац къахьегама ветеран.

Специальни школа чакхъяьккхача В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ балха венача зIамигча сага, хьалхарча биъ бетта чистильщик волаш къахьега дийзар. ТIаккха мара хьожавац из оператора гIончалла. Цу балха тIа лоаццача юкъа уллуврча новкъосташта ше везаволийт цо: дерригa ха гIерташ, хьадечох бIу па къожабеш, массанеца Iимерза, безаме хилар бахьан долаш.

Цудухьа дукха ха ялалехьа «Фостер» яхача установка начальника гIонча хул цох. Цу бехктокхамеча гIулакха тIа а шийгара дIаделхар дизза кхоачашдеш хьавоагIа зIамига саг, шин шу далалехьа установка начальникалла оттаву. Бакъда цу балха тIа а кулгалхо хиларах тарра дика вIаштIехьдоал цун болхлой толаме къахьегара оарцагIбаха.

Заводе эггара хьалха стахановски болам хьаллаьца къахьегача коллективай масалах заводе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг дIахецац А. Танаянц керте латтача коллективо.

Даймехка тIом латтача шерашка геттара доккха дукъ дар парте тыле битачарна тIалаьттар. ХIана аьлча, уж бар дерригнеца вай тIемахой дика Iалашбе безараш, моастагIашта ка лургйоацаш.

Специалисташ безаш хилар бахьан долаш тыле вита Азат хIанз беррига болх кхалнахацеи, берашцеи кхоачаш бе безаш вар. ХIаьта а мехкдаьтта чакхдахара хьокхам цIенгар ди мел доал лакхлуш бар. Оборона комитето хьалхашка оттадаь декхар мехкдаьтта чакхдоахараша дизза кхоачашдар бахьан долаш, 1942 шера феврале завода «Къахьегама ЦIе байракх» яха орден елар. «Знак почета» яхача орденаща белгалбаьча завода къахьегамхошта юкъе вар А. А. Танаянц. а.

Ше къахьегача производства дика новатор хиларах тарра А. Танаянца дукха пайдане рационализаторски предложенеш а тийннай. «Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи. «Къахьегама ЦIеча байракха» ши орден, дукха медалаш еннай цунна.

Шовзткъа шу совгIа йолча хана болх баьчул тIехьагIа пенсе ваха лаьрхIар цо. цхьабакъда цIагIа Iийна кхо бутт балалехьа, хIама хьа ца деш вагIа са ца тувш юха а балха араваьлар из. ХIанз, Азат биттум архецача установке оператор ва.

Тахан шоай даь никъ биза хьаллаьца толаме дIахо хьош ва цун виъ дезалхо.

З. АЮБОВ.

БОЛХ ТIА-ТIА ТОАЛУ

Укх шера хьалхарча кхаь бетта тIехьаюсаш хиннача Малгобекски УБР кулгалхоша, общественни организацеша опыт йолча буровой мастерашца, къахьегама ветеранашца дага а баьнна шоай болх тоабара оарцагIдаьхар дерригa низаш. Цудухьа дукха юкъ ялалехьа хувцаделар цар производственни хьокхамаш. Къахьегама овсарле планал совгIа цхьа процент лакхъяра задани кхозза гаргга тIеххкоачашъяьй цар. ДIабахача пхе бетта бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка дIаяла езаш бар уж йиъ скважина, хIаьта цар эксплуатаце дIаеннай ялх скважина.

Цу яхье хьалха латт буровой начальник Романов Игорь керте латта бригада. ТIадоагIача шера чоагIа къахьегаш я из. Дика болх бу Халзнев Микаила кулгалдеча № 948 йолча буровой коллективо а.

Б. КОСТОЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

КАЛЕЙДОСКОП

КЕРДА КIИ СОРТ

Хариана яхача штатерча юртбоахама университета Iилманхоша хьанхеллад керда кIи сорт «ХН-291». Кхыча сорташца нийсдича дуккха а тIехьагIа дIаде йиш йолаш да из. Мехка къулбаседа-малхбузерча районашка леладе лаьрхIа да керда сорт. Р. П. С. тохкамий балха кулгалхочо Тьяге яхачох, массаза а юкъера лаьрхIача гектара тIара 34,8 центнер хьувкъам тергба цо.

✦

МАЛХА ЭНЕРГИ— ЮРТАШТА ЭЛЕКТРИФИКАЦИ ЯРА

18 штатерча 220 эзар юрташта электрификаци яра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоахаш я Инде правительство. Цу гIулакха энерге кхыча тайпаел совгIа, пайда эца лаьрхIад малхачох а. Традиционни йоацача энергетически кхоачамий управлене секретара Махешвар Даяла ма аллара, юртий цхьадолча даькъа хIанзлехьа электрификаци яьй. 1985—1986 шерашка дегIаахара программах правительствос лерхI эзар юрта электричество йилла, хIаьта ворхIлагIча пятилетни планах малха энергех пайда эцаш йола юрташ 10 эзарнега дIанхоачаергья.

✦

КАША БОАРЗА — ДИЪ ЭЗАР ШУ

Iилманхоша лерхIачох, 4000 шу долаш къаьнача каша боарз корабаьб Харлана штатерча архиологеи музейии управлене экспедицена. ВорхI акр дIалоацаш да из каша. Цхьаццайолча ца йохаш йисача моттигашна 4 метр лакха ба цун боарз. Цига оахкаш кораьй пхьегIий гаргаш, кхабилгаш, терракотови плиткаш. Укхаза кораяь хIамаш, Iилманхоша яхачох, тара я хараппски культурана.

✦

IИЛМАИ ТЕХНИКАИ ЦЕНТР

ДегIаахарен цхьана гIулакхаш леладарен наькъа тIа лоархIаме гIа баьккхаб вIашагIкхетанаа долча мехкаша. Деле Iилмаи техникаи центр вIашагIйолла соцам тIа а ийца. Центр хургья вIашагI ца кхетара болама а кхыдолча дегIаухача а мехкашка Iилмана карагIдаьннарехи технически таронехи «кхоалагIча дунен» паччахьалкхенашта эггара лоархIамегIа йола проблемаш къаоастаяра пайда эцаш, аьлар ООН-ерча Инде викала Н. Кришнана.

Технологи дегIайоалаяраи дIа-хьа ялараи региональни а къамий а центрашта юкъе бувзамаш уваттадеш, Iилманхоша. Iилман организацешта вIаши цхьана гIулакхаш леладара новкъостал деш, хIаьта иштта массе а ханарча ларда тIа Iилманхойи специалистийи вIашагIкхетараш а дагабувлилга а чакхдоахаш хургья центр.

Олег АРТЕМЬЕВ,
АПН корр.

Социалистически мехкий металлургашта юкъера вежарий бувзамаш дIахо чIоагIдара, хьалхалатта балха опыт вIаши йовзийтара гIо деш я Германски Демократически Республика промышленни предприятешка дуккхача хана деиз дика традици а хинна дIаэтта «доттагIала лоаладараш».

СУРТА ТIА: 30-миллион тонн болат лоаладаьд Ризерча сталепрокатни заводе Венгрера, ГДР-ра, Польшера, Советски Союзерен Чехословакерен «доттагIала лоаладар» деча дакъа лоацараша.

АДН-ТАСС сурт.

ХIАНЗАРЧА ХАНАРА МАЛХБУЗЕН СОЦИАЛЬНИ СИБАТ

Нагахьа санна хIанзарча ханара малхбузехьара общество цхьа моллагIча геометрически фигурана тара сурт долча хIаманна таръе лаьрхIача, цIи хезача американски социолога Б. Барбера хетачох, дукхагIа ромба кепера фигура мегаргьяр цу гIулакха. Цун ирдаь долча тIерачеи кIалхарчеи бовхьех хIанзарча ханарча социальни структуре цхьаннех викалаш геттара кIезига бола элитеи вокхох эггара лохехьара, эггара къегIадола тIоанаши лоархIалургдар. Социолога, оалаш ма дарра, социальни геометре областагахьа еш йола экскурс, из духхьал академически мода хозьелар дац. Цунна тIехьашка латт хIанз деиз дукхагIа бараш «юкъерча класса» чубоагIаш хиларах а, болхлой класс, геттара дIаьнна яьннаеце а, дIайоалаш латташ йола категори хиларах а общественность тешае гIертар. Цу тайпара йола тезисаш нийса хилар бакъде гIерт къахьегама кел хувцаенна хиларца, автоматизацеи роботизацеи лаьжирца, конторски къахьегамо, наха эша гIулакхаш деча сфера шоашта дIачуувзараш дукхагIа хиларца. ХIаьта иштта хIанзарча ханарча доходий боарамца. ЦIи яккхац цхьан, доллача хIаман корта болчун — производства средствашцарча отношене. ХIаьта баха бокъо а йоацаш «юкъерча класса» юкъебихьача дукхагIа барашта из хIама хувцамича деннад.

Производства средстваш буржуазе, цун алигархически даькъа бе юс. Тахан капитал тIа-тIа дукхагIа анонимни хулаш доагIе а, цо хувцаш дола хIама бокъонца лаьрхIача кIезига да — хьалха а санна цунга я экономически вахара воздейстан еш йола ерригa рычагаши средстваши. Шин доалахьара хьал — авто а авиа а паркаш, эггара боккхагIа бола феодалаш а хьогаргболаш йола городел арахьара резиденцеш, шин доалахьара капитал — тIалетталу корпорацейи банкийи активашца манипуляци е йиш хилар бахьан долаш.

Нагахьа санна элитана бедахача къаман рузкъан даькъех дийцача, из хьахьокх укх хьокхамаша: США бахача нахах духхьал 5 процент болча наха дIалоац къаман рузкъан 53 процент. Англе къаман рузкъа диьлагIа даькъа бахача наьха 1 процентага да, французски дерригача дезалий 10 процент болчар доалахьа да 60 процент къаман рузкъа. ФРГ производства ерригача средстваех диъ дакъа дича кхо дакъа мехка бахача нахах 1.7 процент наьха кара да.

Социальни лоамеи кIалхарча лагIаш тIа латтарий доходаш (хIаьта цунга хьежжа цар потребительски стандарташ а, абсолютни хьисапе лаьрхIача, бIаьшере йолаеннача ханаца нийсдича), кхетадеш да, дегIаенай. Амма «дикагIа дола баракъе, кхача... лай шин мукъагIа ца хиларен эксплуатацен отношенеш йоха цаярах тарра, йохаяц цо маьхах къахьегаш волча болхлочунна тIалатта из хьал дарех тийша хиларен эксплуатацен отношенеш а». Иштта дуккха шераш хьалха яздаьд К. Маркса. Цун дешаш актуальни хилар гуш да.

80-гIа шераш долалуш дегIаенача капитализма зонерча маьхах къахьегарий арми 265 миллион сагах латтар. Расово - этнически составага диллача кхы боархъеннай цу мехкашкара болхлой класс, из хьахьокх шоай мехкий доазонел арахьа бахаш а къахьегаш а бола болхлой 20 миллион саг гаргга хиларо. КIезига хилац Малхбузен Европа Американа тIеххьа «Iаьрж» а еннай, «IажагI» а еннай яхаш политикаши социологаши леткъа моттигаш. Цар дувцар-да, шоаш ийдеча аланех, чубахача моттигех, образованех, депортаце кхерамах, шовинистий тIачувхарех шоаш цхьанна даькъе ца хиларах хIара денна гуш бола «шоллагIча сорта махьар тIалатташ бола «тIабахкараш» гулбенна хилар.

Амма хIанзарча ханарча Малхбузен социальни сурта цаI мара йоаца белгало яц из. Цу сурта из яьнна компонент а хинна дIаэтта хIама ма дий балхазле, амма 80-гIа шераш доладеннача хана къахьегача наьха ла дийзараш хьалха шоаш ла мел дийзачул тIехдаьлар. 1983 шера 35 миллион сагал тIехбаьлар бе болх боацаш биса нах, шовзткъеитт шу хьалха тIаэтта хиннача гIайгIан рекордал а тIех а йоалаш. Цул тIехьагIа кIезиг - дукха лохъелар балхазле, из а дукхагIча даькъе США. ХIаьта цхьадолча мехкашка-м, масала, Испане, из кхы а лакхъелар, балха низа 20 процентага а кхоачаш. Юкъ - юкъе Малхбузехьа хулаш волча сона дайнад, геттара дика а гуш, балхазленца дувзаденна дола гIулакхаш мел Iаткъаш да — моцал, къел, чубаха моттиг йоацаш дукха нах бисар. Уж массанахьа го йиш я — Нью-Йорке, Лондоне, Париже, Мадриде. Паркашкарча гIантий тIеи метрорча решеткаш тIеи бада нах, мискача наха телача супа аргIана латтараш, сагIа дехаш лелараш — уж де хIама доацаш биса кIезига нах бац, уж ба городаш хьалйизза хIамма шоашта тара а боацаш болча Iалаьмате хоза кийчдаьча особнякашка бахача шортта рузкъа долча наха лоаллаха бахаш бола эзараш, бIаьш эзараш бола кIалбиса нах.

Цифрашка даькхача иштта хул из: официально къе лоархIаш болча нахагарчул а эсалагIча хьала тIа бола нах 35 миллион сагага кхоач США. вешта аьлча цига бахача нахах 15 процент ба уж. ЕЭС чудоагIача мехкашка — 30 миллион гаргга саг, е берригa цига бахача нахах 13 процент. Чубаха цIа доаца нах алхха США ба 3 миллион сагага кхоачаш. Миллионаш ба дилла меца болаш, биззалца даа хIама доацараш.

Моцала проблема духьала даккха хIама доацаш хьалхашка эттача США администраце лаьрххIача комиссена тIадиллар цун масштабаш а бахьанаш а тахкар. Шу хьалха комиссе лаьрхIар «моцал» яхача деша шин маIан малагIа да белгалдаккха, цунах «дискомфорта е кхоачам болаш баа кхача цахиларагIа хулаш йолча летарге тайпара дола хIама а лоархIаш». Селлара хозача формула аттача доакхе тамаш я 20 миллион сагах латтача кIалбисача нахагара хьал, царгара хьал тоадара де лаьрхIа цхьаккха а хIама ца хилча хIаьта а вета а.

Цунца цхьана дилла деш латт къела, балхазлен, дерригача кхыча хронически доакъазалий проблема къайлаяхьара тIадерзадаь дола гIулакхаш. «ЩIенхаштарча», академически боараме дерга, масала, хIанзара массови балхазле 60-ча шерий «демографически бум» лархIа гIерташ болча цхьаболча экономисташа Iеладераш, цо из хIама алхха кIезиг - дукха совдаккха мара тарлуш деце а. Цунца хьожаду Малхбузен политикашеи социологашеи моллагIча наьха сакхетама а царна хетарий а боараме дола къела, балхазлен эггара хьалхара бахьан цу кIалбисача наьха шоай хьинар цахилар, хIама хьаде карагIа цадалар, уж шоай хьал тоаде оарцагIа цабалар лоархIаш дола хабараш. Из бокъонца харц да, хIана аьлча бе болх боацаш, чубаха цIа доацаш бисарий ондда, цкъаза доккхагIа дола а даькъа низах тоабеннеи хьинареи, образовани а квалификаци а йола кагий нах ба.

Малхбузехьарча обществе хIара денна латташ дараша бакъдеш дола хIама да, капиталистически системо «сов бола нах», общества «аутсайдераш», социальни контрасташи антагонизмаши хьаеш а кердайоахаш а хиларах.

Бокъонаш цхьатарра цахилари вIашдухьаленаши, цу тайппара, дIаяьннаяц, цар бокъонца къоастаду вай деношкарча капитализма социальни хьал. Цу тIа а дIа ца йоалаш юс даим цунах йоахкаш йола йизза йола классови эргалонаш. Социальни структуре хиннача гуш долча хувцамаша — менеджерий тIоа холуш сомбаларах, производительни йоацача сфере чуэзараш дукхагIа хиларах, аграрни секторе болх беш бараш чIоагIа кIезигбаларах, кхыча тайпара аьлча, ахархой кIезигбаларо вIалла дIа а даккханзар производства средствай даьштеи маьхах болх беш болча наьха духь - духьача группаштеи юкъера гIай.

БIарга ца гуш диса йиш яц, кхетадеш да, таронга диллача кIеззиг - дукха хьал дукхагIа долча нахал кIеззига тIех болча наьха доалахьа кагий акцеш хиларо, юкъекхувлача «социальни партнерства» формаша, «доал дара юкъе дакъа лувцаро» хало хилийта тарлу къахьегамхой цхьадолча даькъа ше малагIча класса чудоагIаш да кхетаде. Цхьабакъда, овлангара хьашташ вIашдухьала хилар кIийлен тIарча объективни критерешта чудоагIаш да, хIаьта белггала из да цIаккха а хадаш йоацача социальни конфликтий ирал къоастаер. Дукхача мехкашка хулаш йолча стачкаша, забастовкаша, демонстрацеша тешаву таханарча Малхбузейах йоахкаш йола кIоарга антагонизмаш дIаяха йиш йоацаш хиларах.

Арнольд ШЕПАКОВ,
УССР АН академик, УССР АН доазол дехьарча мехкий социальни экономически проблемай Института директор.

(АПН).

СОВЕТСКИ КНИЖКАЙ ВЫСТАВКА

Венгерски столице бахача наьха а баьхкача хьаьший а теркам чIоагIа тIаэзар советски Iилмаи культураи цIагIа хьайийллача Венгри фашизмах мукъаьккха 40 шу дизара хетаьяьча СССР духьдухьача издательствай книжкай выставка.

Укхаза хьахьокхаш да политикахи экономикахи дола книжкаш, советски городий хознеш йовзийташ дола фотоальбомаш, художественни берийи литература. Термама юкъмоттиге да Европа мехкашка, цу даькъе Венгре а фашизм йохаеча Советски эскара тIемахоша лаьцача даькъах дувцаш йола изданеш. Царна юкъе я венгерски меттала яьха маршала Г. Жукова мемуараш, эскара инарала А. Белобородова дагадоагIараш. Кастта перевод ергья иштта творчествана юкъе тIема тема йоккха моттиг лоацаш болча цIи хезача советски писателий В. Быковеи Б. Васильевеи книжкашта.

ТIеххьарча 40 шера Венгре арайийннай вошал долча къамий литературех латтача советски литература викалаш болча 2240 советски автора произведенеш.

Анатолий КОМРАКОВ.
(АПН).

МАШАР, ДОТТАГІАЛ, ФЕСТИВАЛЬ

В. И. Ленина цІерагІча Казански паччахьалкхен университете советски кагийча нахацен мехкаращцеи цхьана дешаш ба дунен дуккхача мехкашкара баьхка кагирхой. Барт тайна цхь дезал санна бах уж, дешара вІаши гІо ду. Цхьана чакхйоах Іилма - технически конференцеш, политически дискуссеш, духьале яра акцешка, машара маршашка, цхьа барт хилара тІехьара ярмаркашка, концерташка, субботникашка дакъа лоац къаман кагирхой цІейш дезду.

Традиционни а хинна дІаэттад герз дІадаккхара тІехьа къовсам лоаттабара КІираш, кагирхой империализмана духьала кхотабалара КІираш чакхдахар.

Укх шера университете чакх мел йоахаш йола мероприятеш хетаяь я кагирхойи студентийи XII Дерригдунен фестивала кийчо яра КГУ студенташа хІанзле фестивала фонде хьожадаьд 14 эзар совгІа сом субботникашка даьккха ахча, цу даькъе студенчески концерташи цхьа барт хилара ярмаркаши чакхъяхарах даьккхар а долаш.

СУРТА ТІА: Казански паччахьалкхен университета кердача дешара корпуса хьалхашка.

Е. ЛОГВИНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Школьни реформа—массане юкъара гІулакх

Школа—ПТУ: бувзамаш чІоагІде деза

Школьни реформа тІа белгалдаьккхад деша багІача кагирхошта профессиональни ориентаци лулга тоадар. Из дош тахан мишта къоастаду, юкъерча школай профессиональни училищашца, малагІа бувзам ба? Цу хаттара жоп далар дийхар оаха Ленински районо заведующегара Р. А. Дмитренкогара. Школьни реформа дешаш дикагІа кхоачащдерех я № 15 йола юкъера школеи № 3 йола СГПТУеи, аьнна дар цо дена жоп.

БелгалъяьккхаЧа цу школе а училище а даха хилар тхо. ЙоагІаш хестаеш я уж дешара ши заведени. Теркам тІабахийта ладувгІаш ба 7—8 классера дешархой училища хьехархочо И. Н. Тисейкос дувцачунга, цуица ба училище йистеяьккха, хІанз «Красный молот» заводе болх беш бола кагирхой. Сакъердаме, безам тІагІоргболаш дувц цар завода а училища а вахарах. ХІанзара оборудовани латтача мастерскешка гІолла чакхбоал, физика, химе, исторе кабинеташка, спортзале хул. Спортивни яхьаш, сакъердаме вІашагІкхетараш чакхдоах. Дерригаа дезалу дешархошта.

Школан профтехучилищаи коллективаша цхьана партийни, комсомольски, профсоюзни собранеш ю, педсоветаш чакхйоах. методически секцеша цхьана болх бу.

Уж массови мероприятеш чакхйоахача кулгалду юкъерча школа директора Н. М. Усковаси № 3 йолча СГПТУ директора Б. М. Бобровскеи. Коллективай членаша хьаллоац кулгалхой инициатива, шоашкара кердадар юкъекхухь. Иштта барттайна, цхьоагІо йолаш беча балхах доалаш дола беркат гуш а да. Соахка, масала, № 15 йолча школера 55 дешархо 8 класс яьккхачул тІехьагІа ПТУ деша бахар, планагІа укхаза деша бахийта лаьрхІараш 35 саг мара воацача.

Болхлой профессеш йовзийташ, царца безам боллийташ хьабоагІа къахьегама урокаш хьехаш бола хьехархой В. Симонови В. Бандурики. Бераш, школе даьхкача хьалхарча классера денз Іомаду цар уж къахьега. Даьшта-ноаношта дувц цар шоай дезалашта къахьегама кхетам бала безаш хиларах, цу даькъе общественна хьалхашка латтача декхарех.

Школьни реформа еш хиларца дувзаденна хьехархой шоаш а ба Іомалуш, къахьегамца кхетам балара дикагІйола методаш караерзаю цар. МалагІча профессеца безам ба хара духьа анкеташ а увттаеш, хІара дешархочунга хоатт, дийша ваьлча мичахьа болх бе безам ба хьа. Из хайначул тІехьагІа, хержача профессега хьежжа индивидуальни болх бу.

Вай ювцача школан профтехучилищан санна цхьана болх беш йола коллективаш дукха яц республике. Цхьабакъда, цу тайпара дола бувзамаш чІоагІдиза-м дарг-дац, хІана аьлча, кастта бархІлагІча классе денз массови профессеш караерзае йолалургъя школаш, итт класс чакхъяьккха вола зІамига саг е йоІ болхлочун говзал йолаш хила веза. Уж декхараш кхоачашделга дІадех дегІаенача социализмана эшараша, цудухьа реформах долча документаша белгалдаьккхад просвещенеи профессионально - технически училищан педагогически коллективай низаш вІашагІтохилга. уж юкъерча Всеобуча декхараш кхоадашдеш бола партнераш хиланза баргбац. ДІа-са эпа опыт, знанеш я царга: школо Іилмай лардий къоаргта знанеш лу, ПТУ дика таронаш йолаш я болхлой профессеш караерзаяра. Цхьабакъда, шинна оагІорахьа йолча таронех таханарча дийнахьа вай бизза пайда эцац. Из лостам тоа а беш, цхьана чакхъяха еза педагогически советаш, Іилман-практически конференцеш, семинараш, олимпиадаш, кхыйола дешара формаш.

ДикагІа пайда эца беза ПТУ материально-технически базах, школашка кружковой болх бара дукхагІа юкъеоза беза мастераш. училище деша багІачарех боккхагІбараш. Дешархошта кхетам балара йоккха таронаш йолаш я массехк школера, училищера бераш вІашагІ а теха, хьаеш йола дешара-производственни группаш.

Хьагучча бесса, профессиональни ориентаци яра формаш дукха я, хІаьта а гаьнна де дезар дац вай берий кхоллама , низ совбаккхара. Теркам тІабахийта беза лабораторни балхашта, цу гІулакха дукха а таронаш йолаш я Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университет. Вуза дикагІа вІаштІехьдарг-да хІара дешархочунна фу карагІдаргда ха. Школе а цІагІа даьшта, ноаношта цох лаьца кІезига хов. ХІаьта из ца хайча индивидуальни болх бе хала да. Боккха лоархІам болаш да кхувшвоагІача саго ший хашахьа нийса никъ лохилга, из лохаш йоаеш йола ха ма хулла кІезигъелга. Школо, ПТУ, вузо цхьана де дезаш хІама да из.

Хьалхашка латта декхараш кхета а деш, массане а цхьана къахьега деза кхоана вайна метта дІаотта безача паьха знаней боарам кІоаргагІа хургбола, культурни, профессиональни говзал, граждански дешал лакхагІа хургдола хьалаш хьадеш.

Л. ПУХОВИЦКАЯ, педагог, халкъа просвещене отличник.

СССР Іилмай Академе Байкова цІерагІча металлурге Института «Монокристалл» яхача установка тІа кийчъяьй эггара чІоагІагІча дІадехараашта жоп луш йола вольфрама слиток.

ВОЛЬФРАМ КАРАДЕРЗАДАР

Ховш да, лоаладе хала долча металлий, цу юкъе вольфрам а долаш, лоаладарца лакха чІоагІал йола изделеш кийчъяра электронно-лучевой технологи кхоачамбоацараш нийслуш йолга. ДукхагІйолча хана геттара шортига лел металл лоаладелга, эшшача боараме цІена хилац слиткаш а. Цул совгІа, геттара зІамига хул кийча изделеш. Цудухьа электрически заряженни газий плазменни йІовхала тІабийрзаб тохкамхой теркам.

«Монокристалл» — дІатІахьежача йоккха машина я, металл лоаладара агрегат а автоматически управленеи тІахьожамен система а цхьан комплексе вІашагІтеха а йолаш. Оператора вольфрама порошок бункер чу дІачутоссашехьа, управлене пульта тІа тайп - тайпара бос бола лампилгаш лоталу, хІаьта телевизионни экрана тІа плазменни дуга сурт хьаотт.

Вольфрам лоаладара эша йІовхал-3200 градус я. Плазма потока юкъмоттигера температура 10—12 эзар градусага дІакхоач. Цу йІовхалга сиха лала а лалаш, тІехдІайха дарз делхаш санна, матрицаш тІа ІотІадуж металл. Экрана тІа хьагу, тІоана тІехьа тІоа болаш металл тІакхеташ. ЛоархІаме да оператора лаьрххІа оттадаьча «суртах» тоъал чоалхане форма йола издели хьахулаш хилар.

— Порошокех пайда эцаш, атта хувца йиш я шихта состав, — йоах лабораторе кулгалхочо, технически Іилмай доктора, СССР Паччахьалкхен преме лауреата Бурханов Геннаде. — Цо таро лу хаьлххехьа лаьрххІа ший белгалонаш йола чоалхане монокристаллаш кийчъе. Эшшача боараме хувца йиш я плазма состав а, тайп-тайпара газ юкъе а йохийташ. ТІехлакхача температура Іалашъю металлий а цар сплавий а цІенал, белггала лакхъю изделей дикал.

Анатолий ГАТИЛОВ. (АПН).

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩА ДІАКХАЙКАДУ

1985 — 1986 ДЕШАРА ШЕРА ДИЙНАХЬАРЧА ОТДЕЛЕНЕ ДЕШАРХОЙ ДІАЙИБЕШ ХИЛАРАХ УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

Фортепиано.

Мерзаш дола инструменташ — чІондарг, альт, виолончель, контрабас.

Духовой инструменташ — тромбон, труба, валторна, флейта, туба, зурма, хІама тІаетташ локхаш йола халкъа инструменташ.

Халкъа инструменташ — баян, домра, балалайка, дечик-пандар, атух-пандар, каьхата пандар.

Хоровой дирижировани яр.

Илли алар.

Музыкальни теори.

ДЕШАРА ХА 4 ШУ

Училище кийчбу берий музыкальни школайн юкъара дешар дешара школайн преподавателаш, музыканташ-исполнителаш, вокально-хоровой ансамблийн оркестрийн артисташ, музыкальни самодеятельноста кулгалхой.

Музыкальни училище дІаэц 14 шерагара 30 шерага кхаьча нах (вокальни отделене деша оттараш 18 шу даьлча денз) йиза йоацача юкъерча е юкъерча школа боараме дийша а болаш деша оттара экзаменаш толаме дІаенараш.

Хоровой дирижировани яра, фортепиано, мерзаш долчен халкъийн инструменташ, музыка теори Іомаяра йолча специальностех деша оттараш музыкальни школа йистеяьккха хила беза.

Деша оттара экзаменаш дІалу 6-ча нюне денз 20 нюле кхаччалца.

а) специальностах;

б) сольфеджиохи музыкальни грамотахи;

в) эрсий меттахи (диктант) эрсий меттахи литературахи (багах дувцаш) юкъера йоацача школа боараме;

г) эрсий меттахи литературахи (сочинени), СССР историех (багах дувцаш) юкъерча школа боараме.

Деша оттара заявленеш чутел директора цІерагІа цаІ йолча формагІа 1 июне денз 5 июле кхаччалца.

Заявленеца цхьана чулу:

1) юкъера йоаца школа яккхарах дола тешал е аттестат (хьаденнар).

2) унахцІенонах № 086/у йола медицински справка.

3) къахьегама кижка тІара даь йоазув.

4) диъ сурт.

Деша оттара экзамений ерригача предметех йола консультацеш ергья 25-ча июне денз 30 июне кхаччалца.

Дешара заведене деша оттара баьхкараша хьа ма боагІа хьахьонх ваь хиларах дола тешал е паспорт, тІема билет (тІема декхараш кхоачашде декхарийла бараша) е приписной тешал (эскаре гІулакх де баха ха кхаьчараша).

Училище дІанийцараш юкъерча основанех стипендеца Іалашбу.

ЭШАР ХАТТА ЙИШ Я УКХ АДРЕСАГІА: г. Грозный, В. Терешковай, ул. 2. Телефонаш: 3-36-67; 3-58-93.

Грозне хилар профтехобразоване дешара заведенешта юкъе «Орленок» яхача военно-спортивни ловзара республикански финал. Кагирхой цу ловзара тайп-тайпара яхьаш дІайихьар ДОСААФа автошколе, «Луч» яхача нек деча бассейне, «Динамо» яхача стадионе.

КАГИРХОЙ ЛОВЗАР

ДОСААФа оборона ШагІа. Цу яхье дакъа лоацаш яр профессионально - технически образоване дешархой ткъаь цаІ команда — барайтта кагийча наьхен, кхоъ мехкарийн.

Кагийча наха а мехкараша а укхаза гойтар Советски Союза Герзашцарча Нидзий истори шоашта дика ховлга, медико-санитарни гІулакхах дика кхетилга. Иштта хоза чакхъяьхар цар кхаь тайпара йола ГТО нормаш а нек дара яхьаш а.

ФУТБОЛ

«БІАРГ» ХИЛЧА САННА...

Шоай аргІанарча ловзарга грозненски «Терекь» Ростовера «Ростсельмаши» тайп-тайпара очкош йолаш яьккаяр. Тура хьалхарча ловзарашка денз хьаьший шоай зоне толашйола моттиг яккха шоай низаш, говзал хилар хьагойташ яр. ХІаьта «Терек» Астрахане хиннача къовсамгара дІаиккхача во ловзаш хьаечаяр.

Самардийнахьа. Грозне лайзар ростовчанаши грозненцаши. «Терек» дика дІайолаелар. Дикка кийчо яьй аьнна хетар. Массехк разведка еш атака йича Кантемиров Таймураза чІоагІа теха бургац наІарашта тІагІолла дІайода. Кхы а цхьа минута ялале О. Гладке тох шозза, цул тІехьагІа Вострюхина, цхьабакъда вратаро чакхъялийтац уж бургацаш.

Деррига дика дІадода аьнна хеталора, хьалхе а оттаяьча сценарех. Цхьабакъда, грозненцашта цІенхаштта кхерам тосс. Хьаьший командера нападающи Гицалов Александр фусамдаьй наІарашта тІакхоач. Цо чутеха бургац наІарний бечох а кхийте дІачу ца йоалаш юс. Юхаена бургац ростовчанаша цІаьнха а, гол яккха дагахьа чутох. бакъда из вай голкиперо хьалоац.

Из ца ховш хинна хІама долаш санна теркал ца деш дитар грозненцаша, хІаьта цунгара дІадоладелар деррига а. Грозненцаш атаке баха гІертар, хьаьший наІарашта тІакхача дагахьа, «Ростсельмаша» нападающеш Попадопуло, Гицалов, Степушкин искусственни офсайд а еш сепабергба оаха, аьнна хеташ. Бакъда, цу гІулакхо дукхагІа пайда белар хьаьшашта. Ловзара 37-ча минуте Попадопуло офсайде вита беннабар фусамдаьй, из цар вІаштІехьа даланзар. ХІаьта, вонхо шортта тІа а вена «Терека» наІарашка бургац чутехар. Счет 1:0 хул.

Гол чакхъялийтача мукъагІа дикагІа ловзаргья-кх вай команда яха уйла яр гулбеннарий. Бакъда, «Терек» дикагІа ловза дага а яцар. Хьалхара тайм чакхъялале цхьаькха бургац чутох «Ростсельмашо» грозненцашта. Счет 2:0 йолаш салаІа болх.

ШоллагІча тайме кхы вогІа ловзар фусамдаьй, ловза Іомалуш йоагІа коллектив я оалийташ. Цудухьа кхы а кхоъ бургац чакхйоал «Терека» вратарах, уж чутехар вар Гицалов. Хьаьшашта цаІ бургац чутоха магаизар массехк ди хьалха хьоашалгІа а баха, Астраханера «Волгаръ» эшаьча грозненцашта.

Счет 5:0 йолаш, «Терек» эша а эшаш чакхдаьлар ловзар. Цу тайпарча йоккхача счетаца цІагІа а йолаш «Терек» ийша ха дагайоха хала да.

Т. ДИКАЕВ.

Республикерча дешара заведенешка дешаш бараштa, тІема а къахьегама а ветеранашта, тайп-тайпарча предприятей болхлошта дика йовзаш я вайнаьха театра гІалгІай труппа артисташа — Ленински комсомола Нохч-ГІалгІай АССР республикански преме лауреаташа Бе-

Сийлахь-йоккхача коталонна

ков ИбраьхІама, Наурбиев Руслана, артистка Кодзоева Дугурхана кийчъяь Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа фашистски Германи эшаеш советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара хетаяь литературно-музыкальни композици.

ВЛКСМ обкома планах дукхача кагирхошта-комсомольцашта йовзийтай артисташа шоай программа. Иштта цу планах цунга укх деношка ладувгІаш хилар спецПТУ дешаш бола кагирхой.

ВІашагІкхетар чакхдаьлча, хьаьшашта зизаш а делар фусамдаьша, шоашта цар баьча боккхача а сакъердамеча эстетически а художественни а салоІамагІа баркал а аьлар.

КЕРДА СПЕКТАКЛЬ

Нурадилов Ханпаший цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен драматически театра нохчий труппо гайтар укх сезонера ший тІеххьара премьера — Брандон Томаса «Чарлея даьци» яхача пьесах оттаяь спектакль.

Цун режиссер ва А. М. Горьке цІерагІча МХАТа стажер Э. Шмидт, художник — Нохч-ГІалгІай АССР искусствай заслуженни деятель Александр Сновинг.

Сенах дувц спектакло? Дунен тІарча сага эггара хьамсарагІа долча хІамах — безамах, иразах, гІозача вахарах.

Спектакле керттера ролаш ловзаеш ба Российски Федераце заслуженни артисташ Омаев Дагун, Хаджиева Нелли, Нохч-ГІалгІай АССР халкъа артист Дудаев Мусса, Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни артист, РСФСР Паччахьалкхен преме лауреат Гайтукаев Ахьъяд, Нохч-ГІалгІай АССР а Къулбаседа-ХІирий АССР а заслуженни артист Джамаев Амран, артисташ — Айдамирова Света, Радуева Зулай, Джандаров Мувса, Садулаева Резета, кхыбараш.

А. БЕК.

Республика экранаш тІа

«АГОНИЯ»

Московски кинематографистий кердача кинолента шеко йоацаш дуккхача зрителий теркам тІаозаргба. Цу исторически кинополотнос дувц Россе паччахьа монархе доал даьча тІеххьарча ханах, из ийрчаяларах.

Самодержави хІалакьхилар исторически закономерность хинна хилара сийрда иллюстраци а хинна дІаэттад революце дегаІяр, 1917 шера монархи хІалакьяр дувцаш дола цу шерий кинохроника бакъйола кадраш.

Мекка да хиннача Григорий Распутина роль тІехдика ловзаю Алексей Петренкос, Распутина кара доазув доаццаш дукха хІама хиннад, цунна ма лейнге а, цу сахьата хувцар премьер-министраш. Подписа меттел жІарг а дуллаш, цо яздеш хиннача вІалла а грамота йоацача запискех дІа-юха декъар миллиардни пайда бахьаш дола военни заказаш.

Семен Лунгинен, Илья Нусиновеи сценарех картина даьккхар ва режиссер Элем Климов.

А. Петренкоца цхьана фильме дакъа лоацаш ба Анатолий Ромашин, Алиса Фрейндлих, Леонид Броневой, кхыбараш.

«САГА СЕННА ЭШ ТКЪАМАШ»

ЦІаьхха хатар ийкхар — хиннача гвардейца-разведчика, хІаьта ювцача хана йоккха йоацача юрта вахархочоа Василий Лукич Иванова хайра шийна дунен тІа ваха ах шерал совгІа мара ха ца йисалга шовзткъа шу даьннанул тІехьагІа ше дагайоххийтар фашистски мина гарго. Фильма турпало эггара хьалха ший однополчанашца вІашагІкхета лаьрхІар.

ШийчутІара ца воала, керттера лор мутІахьа а ваь, гаргабоацача новкъа ваьлар из.

Хьакхаьчар самукъане ди — 1945-ча шера шоаш хала тІемаш даьча моттиге вІашагІкхийтар. Уйлашка духьалъэттар дІадахар.

Дукха сакъердаме а гІайгІане а хІамаш гургда экрана тІа зрителашта, вовзаргва чІоагІа камаьрша, беркате саг вай заманхо. Цун роль ловзаю тІехдикача актера Лев Дуровс.

Сценари язъяьр ва къона кинодраматург Анатолий Кудрявцев. Картина дакъа лоацаш ба цІихеза актераш Б. Новиков, З. Дехтярева, И. Мурзаева, М. Глузский.

«ЦУН РОМАНА ТУРПАЛ»

Московски кинематографистий из цхьаькха а керда фильм довзаргда тІадоагІача кІирагІа зрителашта.

...Деррига а дІадоладелар маярра йолча Вавилонски столпотворенегара. Кхыча тайпара оалилга а дацар «Вавилон» аьнна цІи дІаяха йолча театральни общежите хинначох. Дукха нах чубахача цІагІара гІар, закусочнера соцам боаца таташ, коа оркестраца репетици еш йолча «Кармена» низ бола оазаш. Бакъда, цу дерригача а корзагІдаьннача гІулакхо новкъарле яц фильма къонача турпалашта вІаши бІарг тІаотта а безабала а.

Музыкальни комеде уж санна дола хІамаш эшаш хиларах тарра, фильма автораша музыканта Ромка Бойцова таро лу илли ала а... довиала ваха а.

Из комеди оттаьй режиссера Юрий Горковенкос Алексей Каплера «Лопушок» яхача дувцара мотивах. Сценарий язъяьраш ба В. Вербини Ю. Горковенкои. Керттерча турпала В. Берсеневай роль ловзаю цІихезача актрисас Г. Беляевас. ХІаьта Р. Бойнова роль — къоначa актера В. Шевелькова.

В. КОВАЛЕВА.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Сакъердаме ноткаш». Ереванера передача.
9.35 — «БІаргашта гушдар—теша халадар».
10.35 — СССР оборона Министерства хьалхарча къаьстта йолча хьонхара хора концерт.
11.50 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Школа, завод, дезал», «Профессе дуне Іа хьаделлар», «Моаршал, кха» яха документальни фильмаш.
16.00 — Моцарт — № 1 дола оркестрцарча чІондарга лаьрхІа концерт.
16.00 — «Кердадараш».
16.05 — «Эрсий метта къамаьл».
16.35 — Фильм — бераштa. «Каштанка».
17.40 — Илли оал УССР халкъа артистка О. Басистюкас. Киевера передача.
18.05 — «Призвание». Социалистически Къахьегама Турпала, РСФСР заслуженни гІишлонхочун В. П. Серикова къомача гІишлонхошца вІашагІкхетар.
18.35 — «ЗІамигача вира кІорига уйла» яха мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Дунен кагирхойи».
19.45 — «Никъ харжар». Художественни фильм. 1-гІа серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — «ТІом дагабеха». Москван телемост — Сан-Диего (Калифорни, США).
23.00 — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Цхьан ахкан хроника». Художественни фильм. 2-гІа серн.
9.25 — «Мамай школа».
9.55 — Мультфильмаш: «Машенькан чаи», «ЦаІ — кхе, шиъ—кхе», «Аки яь ди».
10.30 — «Ха а ха, хьаде а Іомале». Школьникашта йола Іилма-довзийтара передача.
11.00 — «ТІема ханара берал». В. Пановай произведенеех.
11.55 — Н. А. Римский-Корсаков.
13.05 — Испански мотт.
13.35 — «Со актриса». Субтитраш дола художественни фильм.
15.05 — «Кердадараш».
17.30 — Советски Союзе гІолла. Кинопрограмма.
18.15 — «Лаьтта леладечар массаэара йоакхонаш». Сельхозобозрени.
18.25 — «Нохч-ГІалгІайчен ди».
18.45 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
19.10 — «Баьций шарх», Іилма-довзийтара фильм.
19.20 — «Доанъар бахьан, ялат бахьан санна» (Грозненски район) (гІалгІай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Пхьагилг — ше хестаерг» яха мультфильм.
20.15 — «Кердадараш».
20.20 — «Памятник». г. Пушкинерча лицейски парках дола телевизионни документальни фильм.
20.30 — Спидвеях йола дунен халкъашта юкъера яхьаш — «Социалистически мехкий ДоттагІлен клуб». Черкесскера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Цхьан ахкан хроника». Художественни фильм. 3-гІа серн.
22.45 — «Кердадараш».

21 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Ноахалга а дІанхачийта...» яхача документальни фильма премьера. 78-ча къаьсттача сибирякий добровольчески тІема наькъах.
8.55 — «Говза кулгаш».
9.25 — «Никъ харжар». Художественни фильм. 1-гІа серн.
10.40 — Мультфильмаш: «Чайтоанги бада тІа вахари», «Саругасима яхача гІайрен тІара маймал», «Нарсилга приключенеш».
11.10 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Пятилетка — хІаране гІулакх». Документальни фильмаш: «Хургйола заводаш», «Рекорд яккха доахн вай», «Халхара опыт — хІара болхлочоа».
15.40 — «Ваьча мехка мукъам» Кишиневара передача.
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Москван фестиваль!».
17.00 — «Александр Твардовский». Телевизионни документальни фильм.
18.00 — «Содружество». Тележурнал.
18.30 — «Пилаш хІанад». Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Іилмен вахари». Дакъа лоацаш ва Украински ССР АН президент Б. Е. Патон.
19.45 — «Кердадараш».
19.50 — «Никъ харжар». Художественни фильм. 2-гІа серн.
21.00 — «Ха».
21.35 — «М. И. Глинка. Романсаш» яхача фильма-концерта премьера.
22.45 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Цхьан ахкан хроника». Художественни фильм. 3-гІа серн.
9.25 — «Спор-клуб».
10.05 — «Хьасташ».
10.50 — Советски изобразительни искусство. С. Коненков.
11.40 — Фильм — бераштa. «ЧІондарг юха цІабар».
12.50 — Английски мотт. Хьеха. 1-гІа шу.
13.20 — «Космонавташ Лаьтта бу». Телевизионни фильм.
14.20 — Композиторца Е. Мартыновца вІашагІкхетар.
15.10 — «Кердадараш».
17.00 — Маларца — къовсам! «Хатар хинна саг». Документальни фильм.
17.30 — «Шоана, дай-ноаной!» (гІалгІай меттала).
18.00 — «Са паччахьалкхен салте».
18.25 — «Нохч-ГІалгІачен ди».
18.45 — «Телехьежачо хетт, критика ю, хьехар ду...».
19.15 — Ритмически гимнастика.
19.45 — «Болхлочоа сенна беза мангал». Іилма-довзийтара фильм.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш». «Путаница» яха мультфильм.
20.15 — «Объективо бехк бу».
20.30 — Хьувиъам-85. «Вегетационни хиш дехкар. Мишта чакхдоаккх из?».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Ды лочкъабар». Художественни фильм.
23.05 — «Кердадараш».

РАДИО

20 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Общественни порядок лораеш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.15 — «Тайп-тайпара таланташ». Ачхой - Мартанерча художественни самодеятельноста доакъошхой выступлени (нохчий меттала).
11.15 — Миллионий ленински университет (нохчий меттала).
11.30 — «ТІехьабусараш хила йиш яц» яха Грозненски когa гІирс тегача фабрикера йола передача (эрсий меттала).
11.45 — «Восточный» яхача совхоза доакъар кийчдераштa дола музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Патриот» (нохчий меттала).
17.31 — «Шоана, юрта боахама къахьегамхой». Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Юртарча гІишлошъярхошка» (гІалгІай меттала).
18.40 — «Халкъа тІахьожам болх беш ба» (нохчий меттала).

21 ИЮНЬ

7.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
7.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
7.30 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
7.35 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай програм- (нохчий меттала).
8.36 — Лирически иллеш (нохчий меттала).
11.15 — «Іилма — производстванга» (эрсий меттала).
11.30 — «Адамашта машар эш». Микрофона хьалхашка ва яздархо Боков Ахьмад (гІалгІай меттала).
11.45 — Бокхийчарна берех лаьца. «Нанен йоІи» яха беседа (эрсий меттала).
15.15 — «Микрофона хьалхашка — театр» (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагІий оазаш» (эрсий меттала).
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «ДІахьош я доакъар кийчдара месячник» (эрсий меттала).
18.40 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог» (гІалгІай меттала).

Хаоттам

Тахан, республике гІоллен Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбузехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20 — 25, Грозне 22—24 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 21 — 26 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64, корректорске — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора—2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

СФ00185. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2909.